

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

«ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ – ΙΣΡΑΗΛ ΑΠΟ ΤΟ 2010 ΕΩΣ ΤΟ 2018»

Πτυχιακή Εργασία για το Προπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Σπουδαστής: ΡΑΠΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ (ΑΜ 4312015101)

Επιβλέπων Καθηγητής: ΣΑΚΚΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΡΟΔΟΣ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας, είναι η μελέτη των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων κατά την περίοδο 2010 - 2018. Η ανά χείρας πτυχιακή άρχεται με περιοδολογική ανασκόπηση των σχέσεων των δύο(02) χωρών, από ιδρύσεως του κράτους του Ισραήλ, μέχρι και το 2010. Εν συνεχεία, ακολουθεί επισκόπηση των διακρατικών σχέσεων για την οριζόμενη περίοδο, υπό το πρίσμα των κυριότερων τομέων τους, ήτοι υπό το πρίσμα της εξωτερικής πολιτικής, της ενεργειακής πολιτικής, της στρατιωτικής διπλωματίας, της τουριστικής και οικονομικής πολιτικής.

Οι σχέσεις Ελλάδος - Ισραήλ είναι συνυφασμένες με τις ισραηλινοτουρκικές σχέσεις, λόγω του ιστορικού πλαισίου και της στρατηγικής συνεργασίας, μέχρι πρότινος, αλλά και των ισραηλινοκυπριακών σχέσεων, επ' αφορμή των ανευρεθέντων ενεργειακών κοιτασμάτων της Αν.Μεσογείου. Εξού και γίνεται αναφορά στις σχέσεις αυτών, κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Πίνακας Περιεχομένων

	σελ
Περίληψη.....	03
Πίνακας Περιεχομένων.....	05
Συντομογραφίες.....	0
7	
Εισαγωγή.....	09
1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Ιστορική Αναδρομή.....	14
1. Περίοδος ‘45 – ‘90.....	15
2. Περίοδος 1990 - 2010.....	19
3. Συμπερασματικά.....	22
2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Ελληνοϊσραηλινές σχέσεις περιόδου 2010 - 2018, υπό το πρίσμα της.....	
Εξωτερικής Πολιτικής/Διπλωματίας.....	23
1. Περίοδος Διακυβέρνησης Παπανδρέου.....	25
2. Περίοδος Διακυβέρνησης Σαμαρά	26
3. Περίοδος Διακυβέρνησης Τσίπρα.....	27
4. Συμπερασματικά.....	28
3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Ελληνοϊσραηλινές σχέσεις περιόδου 2010 - 2018, υπό το πρίσμα της.....	
Ενεργειακής Πολιτικής.....	29
1. Έναρξη Ενεργειακής Συνεργασίας.....	31
2. Συμπερασματικά.....	33

4ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ελληνοϊσραηλινές σχέσεις περιόδου 2010 - 2018, υπό το πρίσμα της Στρατιωτικής Διπλωματίας.....	35
4.1 Έναρξη Στρατιωτικής Συνεργασίας.....	36
4.2 ΚΜΣ Ελλάδος - Ισραήλ.....	37
4.3 Συμπερασματικά.....	40

5ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ελληνοϊσραηλινές σχέσεις περιόδου 2010 - 2018, υπό το πρίσμα της.....	.....
Τουριστικής Πολιτικής.....	42
5.1 Τουριστική Πολιτική.....	42

6ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ελληνοϊσραηλινές σχέσεις περιόδου 2010 - 2018, υπό το πρίσμα της.....	.....
Οικονομικής και Εμπορικής Πολιτικής.....	45
6.1 Εμπορικές Σχέσεις.....	46
6.2 ΑΞΕ Ελλάδος - Ισραήλ.....	50
6.3 Συμπερασματικά.....	53

7ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Σχέσεις Κύπρου - Ισραήλ την εξετάζουσα χρονική περίοδο.....	54
7.1 Εξωτερική Πολιτική.....	54
7.2 Ενεργειακές και Οικονομικές Σχέσεις.....	56
7.3 Στρατιωτική Διπλωματία.....	57

8ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Σχέσεις Τουρκίας - Ισραήλ την εξετάζουσα χρονική περίοδο.....	59
8.1 Τουρκικό και Ισραηλινό Στρατηγικό Δόγμα.....	59
Συμπεράσματα.....	62

Συντομογραφίες

CSAR: Combat Search and Rescue

EastMed: East Mediterranean

EMGF: East Mediterranean Gas Forum

FIR: Flight Information Route

PKK: Partiya Karkeren Kurdistan

SAR: Search And Rescue

A/A: Αντιαεροπορικός

A/ΓΕΑ: Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας

ΑΚΑΜ: Ακόλουθος Αμύνης

ΑΟΖ: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

ΑΞΕ: Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

ΑΠΕ: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

A/Y: Ανθυποβρυχιακός

ΔΟΕ: Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας

ΔΠΖ: Διευθυντής Πεζικού

ΕΔ: Ένοπλες Δυνάμεις/Ειδικές Δυνάμεις

ΕΑΧ: Ενιαίος Αμυντικός Χώρος

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε/Π: Ελικόπτερο

ΗΑΕ: Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

ΗΠ: Ηλεκτρονικός Πόλεμος

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

ΚΜΣ: Κύριο Μνημόνιο Συνεργασίας

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΜΕΑ: Μη Επανδρωμένο Αεροσκάφος

ΟΕΥ: Οικονομικές και Εμπορικές Υποθέσεις

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΝΒ: Ναυτική Βάση

ΝΣ: Ναύσταθμος Σαλαμίνας

ΠΑ: Πολεμική Αεροπορία

ΠΑΘ: Περιπολικό Ανοικτής Θαλάσσης

ΠΒ: Πεδίο Βολής

ΠΝ: Πολεμικό Ναυτικό

ΠΠ: Παγκόσμιος Πόλεμος

ΠτΔ: Πρόεδρος της Δημοκρατίας

ΤΑΜΣ: Τακτική Άσκηση Μετά Στρατευμάτων

Τ-Η: Τηλεπικοινωνίες

ΤτΕ: Τράπεζα της Ελλάδος

Υ/Α: Υδρογονάνθρακες

ΥΕΘΑ: Υπουργός Εθνικής Αμύνης

ΥΠΑΜ: Υπουργός Αμύνης

ΥΠΕΞ: Υπουργός Εξωτερικών/Υπουργείο Εξωτερικών

Φ/Α: Φυσικό Αέριο

Εισαγωγή

Η Αν.Μεσόγειος και η Μέση Ανατολή αποτελούν γεωπολιτικό υπερσύστημα, με τα επιμέρους ομώνυμα σύμπλοκα. Αποτελεί ένα πολιτικοοικονομικό κόμβο, διαθέτοντας το 54% των πετρελαϊκών κοιτασμάτων¹, τόσο στο χερσαίο όσο και στο θαλάσσιο περιβάλλον του, κατέχει δεσπίζουσα γεωστρατηγική θέση στον έλεγχο χερσαίων και θαλασσιών εμπορικών οδών, εγγύς των ενεργειακών κοιτασμάτων της Β.Αφρικής και του Περσικού Κόλπου και πολιτιστικό κόμβο, όντας γενέτειρα πολιτισμών και θρησκειών.

---

¹ Dadush, Uri & Dunne, Michele, “*American and European Responses to the Arab Spring: What’s the Big Idea?*”, *The Washington Quarterly*, 34:4, 2011, p131

Εικόνα 01: Υπερσύστημα Αν.Μεσογείου και Μέσης Ανατολής

Ιδιαίτερος, το σύμπλοκο της Αν.Μεσογείου συνιστά υποσύμπλοκο γεωπολιτικής σπουδαιότητας του διασυννοριακού συνόλου της Ευρασίας². Κατέχει ξεχωριστή σημασία σε παγκόσμιο επίπεδο, ένεκα μοναδικών διαχρονικών χαρακτηριστικών. Ο χώρος αυτός, αποτελεί περιοχή αντιπαραθέσεων και συμμαχιών, αναλαμβάνοντας ρόλους στρατηγικής επικοινωνίας, ενεργειακών ανταγωνισμών, στρατιωτικής έντασης και πολιτικής διασποράς, με απώτερο στόχο τη μεταφορά και αναδιάταξη ισχύος³, στην βάση γεωπολιτικών και γεωστρατηγικών συμφερόντων, χαρακτηριζόμενη, ως ενδημικά ασταθής⁴.

Η διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, σε συνάρτηση με την απομάκρυνση της διαδόχου Βρετανικής Αυτοκρατορίας, από την ευρύτερη περιοχή, αποτέλεσαν τα εφελτήρια σημεία των σύγχρονων αντιπαραθέσεων, επί των οποίων, προέκυψαν δυσεπίλυτα προβλήματα. Το Παλαιστινιακό, το Κυπριακό και το

² Χρυσόχοι, Γεώργιος, «Η Ενεργειακή Διάσταση Ασφαλείας της ΝΑ Μεσογείου: Γεωπολιτικοί Ανταγωνισμοί και Προοπτικές για την Ελλάδα και την Κύπρο», Ναυτική Επιθεώρηση, Νο597, 2016, σελ.20.

³ Mazis, Ioannis, “The Mediterranean Geopolitical Structure and the Matter of Resolving the Cyprus Issue in Accordance With the Annan Plan”, Academia European Union, 14, 2004, p382.

⁴ Dadush & Dunne, (2011), p145.

Κουρδικό Ζήτημα, αποτελούν χαρακτηριστικά διαχρονικά προβλήματα της περιοχής.

Οι επαμφοτερίζουσες πολιτικές των μεγάλων και περιφερειακών δυνάμεων, με την λήξη του Ψυχρού Πολέμου, έχουν οδηγήσει στην εμφάνιση νέων δρώντων, κρατικών και μη, στην περιοχή, προκαλώντας επιπρόσθετα ζητήματα. Σε αυτό συνετέλεσαν ιδιαιτέρως, ο Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας, η Αραβική Άνοιξη, η εμφάνιση ακραίων φονταμενταλιστικών οργανώσεων κτλ. Επομένως, η περιοχή αποτελεί ένα ενεργό «ηφαίστειο», έτοιμο να εκραγεί ανά πάσα χρονική στιγμή, με απρόβλεπτες παγκόσμιες προεκτάσεις, στην βάση ενός συνεχώς μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος γεωστρατηγικών συσχετισμών ισχύος.

Σε αυτό το πολυδιάστατο γεωπολιτικό περιβάλλον, εδράζεται γεωγραφικά η χώρα μας και το κράτος του Ισραήλ. Η πρώτη αποτελεί το Δ άκρο της Αν.Μεσογείου, ενώ το δεύτερο, μια δυτική χώρα στη Μέση Ανατολή, αποτελώντας ταυτόχρονα, τα άκρα της γεφύρωσης του Δυτικού Κόσμου με την Ασία.

Οι δύο(02) χώρες καλούνται να διαδραματίσουν σημαίνοντα ρόλο στα δυσεπίλυτα προβλήματα της περιοχής και τις προκύπτουσες προκλήσεις, έχοντας πολλές ομοιότητες, αλλά και διαφορετικές καταβολές, δυνατότητες, ρόλο και συμφέροντα, τα οποία ενίοτε συγκλίνουν ή αποκλίνουν⁵, παρουσιάζοντας διακυμάνσεις, στις μεταξύ τους διακρατικές σχέσεις. Η γεωστρατηγική και η γεωοικονομική τους σημασία, είναι τεράστιας και παγκοσμίου σημασίας, καθώς η πρόσβαση τους στη Μεσόγειο, αποτελεί τον εμπορικό και ενεργειακό μονόδρομο ανεφοδιασμού της Ευρώπης.

Η Ελλάδα αποτελεί μια σταθερή δύναμη στην περιοχή των Βαλκανίων. Έχει έναν προβληματικό περίγυρο και διαρκώς τεταμένες σχέσεις με το «μεγάλο» γείτονα, οι οποίες διογκώνονται από την ύπαρξη του Κυπριακού Ζητήματος και τον καθορισμό των ΑΟΖ για την εκμετάλλευση των Υ/Α.

---

⁵ Nachmani, Amikam, *Ισραήλ, Τουρκία και Ελλάδα: Ταραγμένες Σχέσεις στην Αν.Μεσόγειο*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2003, σελ.230.

Στον αντίποδα, το Ισραήλ αποτελεί μια ισχυρή εβραϊκή «νησίδα», σε ένα αμιγώς ισλαμικό περιβάλλον⁶. Χαρακτηρίζεται από το Παλαιστινιακό Ζήτημα και την αντιμετώπιση απειλών, επί της ύπαρξης της ίδιας της κρατικής υπόστασης του.

Τα ανακύπτοντα ενεργειακά ζητήματα της τελευταίας δεκαετίας στην περιοχή της λεκάνης της Αν.Μεσογείου, μεταβάλλουν ραγδαία τους συσχετισμούς ισχύος και τις στρατηγικές των χωρών της περιοχής. Η εμφάνιση νέων «παικτών», λόγω των κοιτασμάτων, σε αυτήν, έχει ως συνέπεια να επιδρούν εξωγενώς στις ελληνοϊσραηλινές σχέσεις⁷.

Οι εξελίξεις στην περιοχή καθορίζονται από τους εξής παράγοντες⁸:

- Τις στάσεις των ΗΠΑ και της ΕΕ
- Τις ενεργειακές απαιτήσεις της ΕΕ
- Την σταθερότητα των κρατών της περιοχής
- Τις συγκρούσεις στην περιοχή
- Τις οικονομικές αναπροσαρμογές.

Η υπεραξία της γεωγραφικής θέσης των δύο(02) χωρών, τις καθιστά έναν ενιαίο κόμβο της Ευρασίας, με την Δύση. Επομένως, είναι οι συνδεδεικτοί κρίκοι των συμπλόκων της Αν.Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, για το υπερσύστημα.

Η ανακάλυψη κοιτασμάτων Υ/Α εντός των ΑΟΖ των χωρών της Αν.Μεσογείου, αποτέλεσε το κίνητρο και τον πυρήνα μιας ελληνοϊσραηλινής συνεργασίας στην οικονομία, στην ενέργεια και στην άμυνα. Η συνεργασία αυτή, ενισχύθηκε από την καταβάρθρωση των πρότερων στενών, για δεκαετίες,

---

⁶ Βενέτης, Ευάγγελος, «*Η Ελληνική Διπλωματία και η Αραβοϊσραηλινή Διένεξη*», ΕΛΙΑΜΕΠ, Νο20, Αθήνα, 2012, σελ10.

⁷ Προδρομίδου, Αλεξάνδρα, *Η Ενίσχυση των Σχέσεων σε Θέματα Ασφαλείας Μεταξύ των Κρατών στην Περιοχή της ΝΑ Μεσογείου*, ΙΕΚΕΘ, Αθήνα, 2013, σελ37.

⁸ ΙΔΙΣ, *Ελλάδα, Κύπρος και Ισραήλ: Μεσοπρόθεσμες Ευκαιρίες και Απειλές για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Αθήνα, 2013, σελ7.

τουρκοϊσραηλινών σχέσεων, μη έχοντας πλέον το Ισραήλ, στρατηγικό σύμμαχο στην περιοχή, οδηγώντας το σε μια, προς στιγμή, στρατηγική απομόνωση.

Η τουρκική ηγεμονικότητα και επιθετικότητα στην περιοχή, επ' αφορμή των ενεργειακών κοιτασμάτων, αναγνώσθηκε από Ελλάδα και Ισραήλ, ως απειλή για την αξιοποίηση τους ή ως εμπόδιο για την διοχέτευση τους στην ευρωπαϊκή αγορά. Σε επίπεδο ασφαλείας των δύο(02) χωρών, ομοίως αναγνώσθηκαν προβλήματα ασφαλείας, με την ευρεία γεωπολιτική έννοια του όρου. Επομένως, υπάρχουν κοινά συμφέροντα, που διαμορφώνουν το επίπεδο προσέγγισης σε όλους τους τομείς συνεργασίας⁹.

Η ανά χείρας πτυχιακή εργασία διακρίνεται σε οκτώ(08) κεφάλαια, ως κάτωθι:

- Στο 1^ο κεφάλαιο γίνεται μια περιοδολογική επισκόπηση της πορείας των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων, διακρινόμενη στην περίοδο προ της επίσημης αναγνώρισης του κράτους του Ισραήλ από ελληνικής πλευράς και τη μετά από αυτήν περίοδο, έως το 2010.
- Στο 2^ο κεφάλαιο γίνεται επισκόπηση της περιόδου 2010 - 2018, σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας των δύο(02) χωρών.
- Στο 3^ο κεφάλαιο γίνεται επισκόπηση της εξεταζόμενης περιόδου, υπό το πρίσμα της ελληνικής και ισραηλινής ενεργειακής πολιτικής.
- Στο 4^ο κεφάλαιο γίνεται επισκόπηση της εν λόγω περιόδου, σε επίπεδο στρατιωτικής διπλωματίας Ελλάδας και Ισραήλ.
- Στο 5^ο κεφάλαιο γίνεται επισκόπηση της περιόδου 2010 - 2018, υπό το πρίσμα της ελληνοϊσραηλινής τουριστικής πολιτικής.

---

⁹ Μπούμας, Βασίλειος, «Στρατηγικές Σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας με το Ισραήλ», Αεροπορική Επιθεώρηση, Νο118, 2020, σελ68.

- Στο 6^ο κεφάλαιο γίνεται επισκόπηση της εξεταζόμενης περιόδου, υπό το πρίσμα της εμπορικής και οικονομικής πολιτικής των δύο(02) χωρών.
- Στο 7^ο κεφάλαιο γίνεται επισκόπηση των ισραηλινοκυπριακών σχέσεων για την ίδια περίοδο, ενώ
- Στο 8 κεφάλαιο γίνεται επισκόπηση των τουρκοϊσραηλινών σχέσεων, για την αυτή περίοδο.

Τα τελευταία δύο(02) κεφάλαια της παρούσης, κρίνονται ως απολύτως απαραίτητα, διότι επιδρούν παντοιοτρόπως και ποικιλοτρόπως στις ελληνοϊσραηλινές σχέσεις, τόσο σε ιστορικό επίπεδο, όσο και σε γεωστρατηγικό. Η Κύπρος υπήρξε η αφορμή για την προσέγγιση Ελλάδος - Ισραήλ, ενώ η περαιτέρω εξέλιξη τους είναι στον αντίποδα των ισραηλινοτουρκικών σχέσεων.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ιστορική Αναδρομή

Οι ελληνοϊσραηλινές σχέσεις άρχονται στην αρχαιότητα. Η συνύπαρξη των δύο(02) λαών στην Αν.Μεσόγειο, ξεκινά κατά την ελληνιστική περίοδο και φθάνει στο σήμερα, μέσα από την διαγραφή μίας παράλληλης διαδρομής δύο(02) χιλιετιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εύρεση επιγραφής στον Ωρωπό της Αττικής, η οποία ανάγεται στο 300 - 250 πΧ, η οποία κάνει σαφή αναφορά σε όνομα Εβραίου δούλου της εποχής¹⁰.

Στο πέρασμα των αιώνων, Έλληνες και Εβραίοι πέρασαν έντονες ακμάζουσες περιόδους, αλλά και δραματικές καταστροφές, οι οποίες οδήγησαν στην ανάπτυξη ισχυρής διασποράς, σε διάφορα σημεία του κόσμου. Και οι δύο(02) λαοί παρουσιάζουν μια χαρακτηριστική έμφυτη ικανότητα ανάπτυξης της εμπορικής δραστηριότητας, σε οποιοδήποτε σημείο της υφηγίου, όπου και να βρίσκονται, σε οποιαδήποτε ιστορική περίοδο και κατάσταση. Ο Winston Churchill αναφέρει χαρακτηριστικά ότι, *«Έλληνες και Εβραίοι, έχουν επιβιώσει έναντι όλου του υπόλοιπου κόσμου και υπό τόσο διαφορετικά πρίσματα, άφησαν κληρονομιά ο καθένας τους, την εξυπνάδα και το πνεύμα τους»*¹¹.

Οι Εβραίοι εμφανίζονται στον ελλαδικό χώρο, μέσω των Ρωμανιωτών στις περιοχές της Άρτας, των Θηβών, των Ιωαννίνων, της Κέρκυρας, της Κορίνθου, της Κρήτης, της Κύπρου, της Λέσβου, της Ρόδου, της Σάμου, της Χαλκίδας και της Χίου. Το 1492 γίνεται η περίφημη μαζική μετακίνηση των Σεφαραδιτών, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην Θεσ/νίκη, λόγω της εκδίωξής τους από την περιοχή της

---

¹⁰ ΚΙΣ, *«Οι Εβραίοι της Ελλάδος»*, https://kis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=362&Itemid=74, (ανακτήθηκε την 10 Ιουν '20).

¹¹ Churchill, Winston, *Β' ΙΙΙΙ*, Εκδόσεις Γκοβόστη, 2010, Τόμος Β, σελ. 1.172 - 3.

Ισπανίας, κατόπιν διατάγματος του Φερδινάνδου Β΄ και της Ισαβέλλας, λόγω άρνησης του υποχρεωτικού εκχριστιανισμού τους¹².

Κατά την Επανάσταση του 1821, οι σχέσεις των δύο(02) λαών διαταράχθηκαν, λόγω της σχετικής ουδετερότητας των εβραϊκών κοινοτήτων στον υπό 400 χρόνια υπόδουλο χώρο του ελληνισμού, η οποία πολλές φορές, ήταν ετεροβαρής και υπέρ των Οθωμανών¹³. Κατά την περίοδο μέχρι και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, οι εβραϊκές κοινότητες παρουσιάζουν ακμή, στην οικονομική δραστηριότητα τους και ιδιαίτερος, η κοινότητα της Θεσ/νίκης¹⁴.

Η κήρυξη του ελληνοϊταλικού πολέμου, τον Οκτώβριο του 1940, οδήγησε 13.000 ελληνοεβραίους να πολεμήσουν υπέρ της Ελλάδος, καταγράφοντας περίπου 500 νεκρούς και 3.700 τραυματίες. Την περίοδο της Κατοχής και των διώξεων του εβραϊκού στοιχείου, περίπου 1.000 ελληνοεβραίοι συμμετείχαν σε αντιστασιακές οργανώσεις, αντιμετωπίζοντας τον κοινό εχθρό¹⁵.

Απολογιστικά, την περίοδο αυτή, το 86% του πληθυσμού των ελληνοεβραίων και ειδικότερα της Θεσ/νίκης, έχασε την ζωή του μέσω του Ολοκαυτώματος, ενώ διασωθέντες και επιβιώσαντες, στράφηκαν σε νέους προορισμούς. Η απογραφή του '56 κατέγραψε 6.000 ελληνοεβραίους, σε σύνολο περίπου 77.000, προ του πολέμου¹⁶.

1.1 Περίοδος '45 – '90

---

¹² ΚΙΣ, «Οι Εβραίοι της Ελλάδος», https://kis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=362&Itemid=74, (ανακτήθηκε την 10 Ιουν '20).

¹³ Tziampiris, Aristotle, *The Emergence of Israeli - Greek Cooperation*, London, 2015, Springer, p41.

¹⁴ ΚΙΣ, «Οι Εβραίοι της Ελλάδος», https://kis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=362&Itemid=74, (ανακτήθηκε την 10 Ιουν '20).

¹⁵ Abravanel, «Τα Συντάγματα «Koen» - Η Ελληνοεβραϊκή Συμμετοχή στον Β΄ ΠΠ», (28 Οκτ '08), https://abravanel.wordpress.com/2008/10/28/jews_in_greek_army_in_ww2/ (ανακτήθηκε την 11 Ιουν '20).

¹⁶ ΚΙΣ, «Οι Εβραίοι της Ελλάδος», https://kis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=362&Itemid=74, (ανακτήθηκε την 10 Ιουν '20).

Η λήξη του Β' ΠΠ, βρίσκει τους Εβραίους να συγκεντρώνονται στην κοιτίδα τους, για την δημιουργία του κράτους τους. Ωστόσο, το απελευθερωμένο πλέον, ελληνικό κράτος, είναι απέναντι στο νεοσύστατο κράτος του Ισραήλ, θέτοντας προσχώματα σε οποιοδήποτε ισραηλινό αίτημα, έχοντας κάνει την επιλογή της άσκησης φιλοαραβικής πολιτικής.

Το Νοέμβριο του 1947, η Ελλάδα απέφυγε να λάβει θέση στο σχέδιο του ΟΗΕ, για τον διαμελισμό της Παλαιστίνης, μέσω διχοτόμησης της, για την ίδρυση του ισραηλινού κράτους¹⁷. Το '49, μετά τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας, γίνεται εξ ανάγκης, αναγνώριση του νέου κράτους, ως πραγματικότητα στην περιοχή, ωστόσο η ελληνική θέση στηρίζεται στην θεώρηση, ότι το νέο κράτος δεν παρουσιάζει στοιχεία ανεξαρτησίας, με καθορισμένα όρια εδαφικής κυριαρχίας¹⁸. Αυτό οδήγησε σε μια εξαρχής υποβάθμιση των προς έναρξη διμερών διακρατικών σχέσεων, οι οποίες θα χαρακτηρίζονταν ακόμη και από ανυπαρξία¹⁹.

Η ελληνική εξωτερική πολιτική ασκούνταν με βάση τον σχεδιασμό, ότι η όποια επαφή με το Ισραήλ, θα ήταν επιζήμια για τα ελληνικά συμφέροντα και θα προκαλούσε την αντίδραση των Αράβων. Αντιθέτως, ο πρώτος Ισραηλινός πρωθυπουργός David Ben Gurion πίστευε, ότι η ισραηλινή ασφάλεια έπρεπε να συμπεριλαμβάνει τις καλές ελληνοϊσραηλινές σχέσεις²⁰.

Η στάση της χώρας μας για τους Ισραηλινούς, χαρακτηρίζονταν στα διεθνή fora, ως πιο εχθρική, ακόμη και από την αιγυπτιακή²¹, με συνέπεια κατά Nahmani, «να μην υπάρχει ιδιαίτερη επιθυμία βελτίωσης των σχέσεων»²². Χαρακτηριστικό παράδειγμα προς επιβεβαίωση της ανωτέρω ελληνικής στάσης, αποτελεί η άρνηση

---

¹⁷ Σακκάς, Δ.Γεώργιος, *Η Ελλάδα στη Μεσόγειο, 1950 – 2004*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα, 2015, σελ9.

¹⁸ Σακκάς, (2015), σελ15, σελ49.

¹⁹ Nachmani, (2003), σελ.89 - 94.

²⁰ Ibid: σελ69, 232.

²¹ Σακκάς, (2015), σελ15.

²² Αλιφαντής, Στέλιος και Χωραφάς, Βαγγέλης, «*Σύγχρονο Διεθνές Σύστημα και Ελλάδα*», Στρατηγικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2000, σελ259.

ένταξης του Ισραήλ στην Διεθνή Ταχυδρομική Ένωση και στον Παγκόσμιο Οργανισμό Γεωργίας, διεθνείς οργανισμούς χωρίς κάποια πολιτική αξία, που θα μπορούσαν να επιδράσουν αρνητικά στα ελληνικά γεωπολιτικά συμφέροντα²³.

Το '52, η Ελλάδα τοποθετεί Γενικό Πρόξενο στην Ιερουσαλήμ²⁴, αποκτώντας βασικές διπλωματικές σχέσεις, οι οποίες επικυρώθηκαν από την έναρξη εμπορικών συναλλαγών, στηριζόμενες κυρίως, στο εισαγωγικό εμπόριο, από μεριάς της χώρας μας²⁵. Ωστόσο, η γενικότερη κατάσταση συνεχίζει, ως υπήρχε. Η χωρίς εξήγηση και προηγούμενο, στάση της Ελλάδος έναντι του Ισραήλ, κατά τον σεισμό της Κεφαλονιάς, όπου αρνήθηκε τον ανεφοδιασμό των ισραηλινών πλοίων, που μετέφεραν βοήθεια, αποτέλεσε τη θρυαλλίδα για τη μετέπειτα ισραηλινή στάση.

Οι δεκαετίες '50, '60 και '70, χαρακτηρίζονται από τραγικά γεγονότα για τον ελληνισμό, όπως η εκδίωξη του ελληνισμού της Πόλης, τα γεγονότα της Τηλλυρίας στην Κύπρο και η εισβολή του Αττίλα. Στα γεγονότα αυτά, η ισραηλινή στάση διακρίνονταν από μια πάγια θέση ετεροβαρούς ουδετερότητας, η οποία στήριζε την Τουρκία και εξυπηρετούσε τα βρετανικά συμφέροντα²⁶.

Βέβαια, οι ανωτέρω θέσεις, διακρίνονται υπό το πρίσμα του βέλτιστου αποτελέσματος για το εθνικό συμφέρον του Ισραήλ, ακολουθώντας την ρεαλιστική σχολή των Διεθνών Σχέσεων, το οποίο θα μπορούσε όμως να μεταφραστεί, ως μια «τιμωρητική» στάση, έναντι των ελληνικών θέσεων²⁷. Ωστόσο, αναγιγνώσκοντας τα ιστορικά δεδομένα της εποχής, το Ισραήλ άφηνε πάντα περιθώρια για βελτίωση των ελληνοϊσραηλινών διπλωματικών σχέσεων.

Μια σχετική βελτίωση επήλθε κατά την περίοδο της επταετίας, παρόλη την ελληνική επιφυλακτικότητα, στηριζόμενη στην συνεχή πίεση του εβραϊκού lobby,

---

²³ Tziampiris (2015), p46.

²⁴ Σακκάς, (2015), σελ49.

²⁵ Nachmani (2003), σελ69.

²⁶ Σακκάς, (2015), σελ15.

²⁷ Σοφοκλέους, Σ., *Τόσο κοντά και τόσο μακριά. Μελέτη για τις σχέσεις Ισραήλ - Ελλάδας*. Κέντρο Διεθνούς Πολιτικής Θεσ/νίκης, Θεσ/νίκη, 2007, σελ79.

διαμέσου των ΗΠΑ, ώστε η Ελλάδα να τηρήσει μια ετεροβαρή ουδετερότητα υπέρ του Ισραήλ, κατά τον Πόλεμο των Έξι(06) Ημερών²⁸. Η ίδια πίεση ασκήθηκε και κατά τον Πόλεμο του Yom Kippur, κυρίως με τη μη παρέμβαση ή παρεμπόδιση στην ροή αμερικανικού υλικού, προς τις ισραηλινές ΕΔ²⁹.

Αναγνωρίζοντας την σημασία του Ισραήλ, στο διεθνές γίνεσθαι το Καθεστώς, είχε διορίσει διπλωματικό προσωπικό σε αυτό, ήδη από το '69. Ωστόσο, μετά την αεροπειρατεία στο Ελληνικό, τον Αύγουστο του 1973 και την σύλληψη δύο(02) Αράβων τρομοκρατών, η επιλογή της απελευθέρωσης τους το Μάιο του 1974, από το Καθεστώς Ιωαννίδη, επανακαταβαράθρωσε τις ελληνοϊσραηλινές σχέσεις³⁰.

Τα γεγονότα της εισβολής του Αττίλα, το '74, με την επακόλουθη πτώση της δικτατορίας, προκάλεσαν έναν άκρατο αντιαμερικανισμό με αντισημιτικές προεκτάσεις, η οποία κατηγορούσε το «βαθύ» σιωνιστικό αμερικανικό κράτος, τμήμα του οποίου αποτελεί και το αμερικανοεβραϊκό lobby. Κατά συνέπεια, εντός αυτών των πλαισίων, ταυτιζόταν άκρατα, η κατάληψη του 38% του κυπριακού εδάφους με την κατάσταση στα Παλαιστινιακά εδάφη³¹. Μέχρι το '80 υπήρχε πίεση προς την Ελλάδα από το Ισραήλ, μέσω ευρωπαϊκών χωρών, για την αναγνώριση του, αλλά στον αντίποδα υπήρχε ελληνική διακομματική συνεννόηση, περί της μη αναγνώρισης του κράτους του Ισραήλ³². Κατά Nachmani, *«η Ελλάδα και το Ισραήλ, τόσο κοντά γεωγραφικά... στα πρώτα 40 χρόνια της ύπαρξης του Ισραήλ, δεν θα μπορούσαν να είναι περισσότερο μακριά, σε ότι αφορά στις διπλωματικές σχέσεις»*³³.

---

²⁸ Nachmani (2003), σελ95.

²⁹ Σακκάς, (2015), σελ80.

³⁰ Ibid: σελ36, 76.

³¹ Ibid: σελ45, 75.

³² Eliezer, B., *«Ελλάδα - Ισραήλ: Από την Αδιαφορία στην Συνεργασία»*, Επάλξεις Νο98, 2011, σελ.46 - 49.

³³ Lindenstrauss, Gallia & Γαβριηλίδη, Πολύκαρπου, *«Μια Δεκαετία Στενών Σχέσεων Ελλάδας - Ισραήλ»*, (13 Μαΐ '19), <https://www.capital.gr/inss-org-il/3359458/mia-dekaetia-stenon-sxeseon-elladas-israil>, (ανακτήθηκε την 14 Ιουν '20).

Κατά τον Πόλεμο του Λιβάνου του '82, η σφαγή 3.200 αμάχων Παλαιστινίων, από λιβανέζικες παραστρατιωτικές δυνάμεις, υπό την ανοχή των ισραηλινών ΕΔ³⁴, προκάλεσε νέα επιδείνωση των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων. Σε αυτό συνετέλεσε, η άκρατη φιλοαραβική ρητορική και πολιτική στάση της κυβέρνησης Ανδρέα Παπανδρέου, η οποία εντούτοις, προέβη στην πορεία της διακυβέρνησής της, σε μια πρώτη συμφωνία με το κράτος του Ισραήλ, στον τομέα του τουρισμού³⁵.

Το '87 αποτελεί ορόσημο στις ελληνοϊσραηλινές σχέσεις, με την εκατέρωθεν ανταλλαγή επισκέψεων των τότε Υπουργών ΥΠΕΞ Κάρολου Παπούλια και Simon Peres, ως οι πρώτες επισκέψεις υψηλών αξιωματούχων, μεταξύ των δύο(02) κρατών, στην ιστορία τους³⁶. Οι επισκέψεις αυτές, είχαν ως στόχο τον σχεδιασμό «διπλωματικού» διαδρόμου για τη μετέπειτα επίσημη νομική αναγνώριση της υπόστασης του κράτους του Ισραήλ, χωρίς να επηρεαστούν οι ελληνοαραβικές σχέσεις. Ωστόσο, η πρώτη Intifada ανέστειλε την πολιτική συνέχεια των ενεργειών αυτών. Τελικά, ο κοινός στόχος της αναγνώρισης, επετεύχθη την 21 Μαΐ '90³⁷.

Από την ίδρυση του ισραηλινού κράτους μέχρι και την επίσημη αναγνώριση του από την Ελλάδα, η καθυστέρηση της αναγνώρισης από πλευράς της χώρας μας για περίπου μισό αιώνα, οφείλεται³⁸:

- Στην προσπάθεια διατήρησης των ευημερούντων αριθμητικά, ελληνορθόδοξων πληθυσμών σε αραβικές χώρες.

---

³⁴ Fisk, Robert, «Πόσο Εύκολα Ξεχνάμε τις Σφαγές», (22 Ιουλ '06), <https://www.tanea.gr/2006/07/22/world/poso-eykola-ksexname-tis-sfages/>, (ανακτήθηκε την 04 Ιουν '20).

³⁵ Σακκάς, (2015), σελ46 - 47.

³⁶ ΚΙΣ, «Ελλάδα – Ισραήλ: Από την Αδιαφορία στην Συνεργασία», https://www.kis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=676:2011-12-20-07-49-43&catid=98:2009-06-04-07-05-52&Itemid=36, (ανακτήθηκε την 14 Ιουν '20).

³⁷ Σακκάς, (2015), σελ49.

³⁸ Ibid: σελ9, 15.

- Στην υποστήριξη των ελληνοκυπριακών θέσεων μετά την εισβολή, από μερίδα αραβικών χωρών, προκαλώντας μια διχογνωμία στον μουσουλμανικό κόσμο, για την στάση της Τουρκίας.
- Στην διατήρηση των εμπορικών σχέσεων και δεσμών, με τον αραβικό κόσμο, κυρίως υπό το πρίσμα της ενεργειακής ασφάλειας.

Ωστόσο, παρά τις καταβαραθρωμένες επίσημες ελληνοϊσραηλινές σχέσεις και οι δύο(02) πλευρές προσπαθούσαν, επεδίωκαν και επιθυμούσαν, έστω ατύπως, την ύπαρξη διαύλων και περιθωρίων για μια πιθανή μελλοντική προσέγγιση. Η περίοδος, από ιδρύσεως του ισραηλινού κράτους μέχρι την επίσημη αναγνώριση του από την Ελλάδα, χαρακτηρίζεται ως μια περίοδος αρνήσεως και στασιμότητας, χαρακτηριζόμενες από πρόσκαιρες και επιφανειακές συγκλίσεις³⁹, παρά την ουσιαστική έλλειψη διακρατικών διαφορών.

1.2 Περίοδος 1990 έως 2010

Η λήξη του Ψυχρού Πολέμου, οδήγησε εξ αφορμής και εξ ανάγκης, σε κοσμογονικές αλλαγές, που επηρέασαν όλη την υφήλιο, αναθεωρώντας και αναπροσαρμόζοντας, πολιτικές και στρατηγικές. Επομένως και η χώρα μας, στα πλαίσια επαναπροσδιορισμού του γεωπολιτικού της ρόλου στο υπερσύστημα Αν.Μεσογείου και Μέσης Ανατολής, προέβη σε μια ιστορική αναθεώρηση της εξωτερική της πολιτικής, με την επίσημη αναγνώριση του ισραηλινού κράτους.

Έτσι, από 21 Μαΐ '90 και εντεύθεν, με την επίσημη αναγνώριση του ισραηλινού κράτους, υπάρχει πλήρης αποκατάσταση και σύναψη διπλωματικών σχέσεων, μέσω της ίδρυσης πρεσβειών, ένθεν και ένθεν. Η νέα κατάσταση στο μεταψυχροπολεμικό κόσμο, παρείχε την δυνατότητα στην χώρα μας, να διατηρεί, σε θεωρητικό επίπεδο, καλές σχέσεις, τόσο με τον εβραϊκό, όσο και με τον αραβικό κόσμο, ταυτόχρονα, χωρίς να παρουσιάζεται ασυμβατότητα, με μια κάποια όμως επιφυλακτικότητα, από πλευράς Ισραήλ⁴⁰.

³⁹ Nachmani (2003), σελ66.

⁴⁰ Ρούσσο, Σ, *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974 - 2005*, Εκδόσεις Λιβάνης, Αθήνα, 2005, σελ92 - 93.

Το '91 υπογράφηκε συμφωνία διμερούς συνεργασίας στον αγροτικό τομέα, ενώ το επόμενο έτος ακολούθησε συμφωνία για θέματα ασφαλείας και μορφωτικού περιεχομένου, με την επίσκεψη στο Ισραήλ, του πρώτου Έλληνα Πρωθυπουργού, Κων/νου Μητσοτάκη⁴¹. Κατά την περίοδο '93 - '99, υπήρξε πλειάδα διαπραγματευτικών προσπαθειών για την εξεύρεση λύσης μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης, με μυστικές και δημόσιες συναντήσεις, υψηλών αξιωματούχων, από όλες τις πλευρές εκατέρωθεν, με την Ελλάδα να παίζει τον ρόλο του διαμεσολαβητή. Η προσπάθεια αυτή, στηρίχθηκε στην λογική του να κάνει η χώρα μας, αισθητή την παρουσία της, στην ευρύτερη περιοχή. Το κομβικό χρονικό σημείο της ιδιαίτερης προσέγγισης του Ισραήλ, μετά την επίσημη αναγνώριση του, εντοπίζεται στο '94⁴², με την σύναψη διμερούς συμφώνου στρατιωτικής συνεργασίας, το οποίο περιελάμβανε ανταλλαγή τεχνογνωσίας και προσωπικού, στα πλαίσια εκπαιδεύσεων και ασκήσεων⁴³.

Το σύμφωνο αυτό, εντάσσονταν στα πλαίσια μιας θεωρητικής επέκτασης του Δόγματος του ΕΑΧ, το οποίο δεν εφαρμόστηκε και το σύμφωνο έμεινε επί της ουσίας, ανενεργό. Η κατάσταση αυτή, ενδεχομένως, στηρίζεται στο γεγονός της πρότερης ισραηλινοτουρκικής προσέγγισης, που κατά πάσα πιθανότητα θα έπληττε τις εμπορικές και οικονομικές σχέσεις των δύο(02) χωρών. Η Ελλάδα κατανοούσε και αναγνώριζε, την ισραηλινή στάση περί της αδυναμίας αγνοήσεως του παράγοντα Τουρκία, στην περιοχή. Και γι' αυτό το λόγο, οι διάλογοι επικοινωνίας σε διπλωματικό επίπεδο, παρέμειναν ανοικτοί. Το ανωτέρω σύμφωνο, ένεκα της αντικειμενικής αδράνειας του, επικαιροποιήθηκε με πρόσθετες συμφωνίες στρατιωτικής και τεχνολογικής συνεργασίας, κατά τα έτη 1999 και 2005⁴⁴.

---

⁴¹ Eliezer, B., «30 Χρόνια Διπλωματικών Σχέσεων Ελλάδας - Ισραήλ: Χρονολόγιο 1990 - 2020», Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο, Αθήνα, 2020, σελ5.

⁴² Σακκάς, (2015), σελ49.

⁴³ Dimou, L.Antonia, "Turkish - Israeli Alliance: Attitudes, Responses and Impact", Themata Policy and Defense, Volume 15, Defense Analyses Institute, 2002, p41 - 44.

⁴⁴ Σακκάς, (2015), σελ49.

Την περίοδο αυτή, από ελληνικής πλευράς, μειώνονται οι φιλοαραβικές πολιτικές «κορώνες», αναγνωρίζεται η γεωστρατηγική σπουδαιότητα και σημασία του Ισραήλ, στην περιοχή της Αν.Μεσογείου, ενώ μέσω της στάσης αυτής, γίνεται μια προσπάθεια ενεργοποίησης του ελληνικού lobby στις ΗΠΑ, μέσω ενός ενδεχόμενου προσεταιρισμού του εβραϊκού, ιδιαιτέρως μετά τα γεγονότα των Ιμίων. Σκοπός της ενέργειας αυτής, ήταν η ανάδειξη των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων, ως ένα προπύργιο των ΗΠΑ και της ΕΕ, στην περιοχή, εντός του πλαισίου δύο(02) δυνάμεων του Δυτικού Κόσμου.

Το '98, η Ελλάδα αναγνωρίζει την υποστήριξη, μέσω της ανθρωπιστικής βοήθειας, που πρόσφερε το Ισραήλ κατά τον σεισμό του '53, με την αντίστοιχη βράβευση του ισραηλινού ΠΝ. Το '99 με τον σεισμό της Πάρνηθας, το Ισραήλ ήταν, από τις πρώτες χώρες, που πρόσφεραν βοήθεια, μέσω της αποστολής σωστικών συνεργείων⁴⁵.

Με την έλευση της νέας χιλιετίας, ο τότε ΠτΔ Κωστής Στεφανόπουλος, πραγματοποιεί την πρώτη επίσημη εθιμοτυπική επίσκεψη Έλληνα ανώτατου άρχοντα στο Ισραήλ⁴⁶. Η επίσκεψη ανταποδόθηκε από το Ισραήλ, έξι(06) χρόνια αργότερα, από τον τότε ισραηλινό ομόλογο του, Moshe Katsav⁴⁷.

Το 2005, γίνεται επαναπροσέγγιση για στρατιωτική συνεργασία, με την διεξαγωγή της κοινής ναυτικής ασκήσεως “DOLPHIN 2005”, στα πλαίσια του «Μεσογειακού Διαλόγου»⁴⁸. Η άσκηση επαναλήφθηκε και το 2006, στην περιοχή της Γαύδου, συνδυάζοντας επιχειρήσεις ανθρωπιστικής βοήθειας και SAR⁴⁹.

---

⁴⁵ Eliezer, (2020), σελ9 - 10.

⁴⁶ Ibid: σελ11 - 13.

⁴⁷ Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, «Επίσημη επίσκεψη στην Ελλάδα πραγματοποιεί για πρώτη φορά Ισραηλινός πρόεδρος», (14 Φεβ '06), <https://www.in.gr/2006/02/14/greece/episimi-episkepsi-stin-ellada-pragmatopoiiei-gia-prwti-fora-israilinos-proedros/>, (ανακτήθηκε την 17 Ιουν '20).

⁴⁸ ΥΠΕΘΑ, «Ομιλία ΥΕΘΑ κ.Ευ.Μεϊμαράκη στο Σεμινάριο Μεσογειακού Διαλόγου στα Χανιάς Κρήτης», <http://www.mod.mil.gr/omilies/omilia-yetha-k-ey-meimaraki-sto-seminario-mesogeiakoy-dialogoy-sta-hania-kritis>, (ανακτήθηκε την 17 Ιουν '20).

⁴⁹ Νομικός, Α., «Μεϊμαράκης: Παράγοντας Ειρήνης στη Μεσόγειο, η Ελλάδα», (11 Σεπ '06), <https://www.capital.gr/epikairoti/158279/meimarakis-paragontas-eirinis-sti-mesogeio-i-ellada>, (ανακτήθηκε την 17 Ιουν '20).

Το 2008 διεξήχθη η κοινή αεροπορική άσκηση “GLORIAN SPARTAN”, η οποία περιελάμβανε ανταλλαγή τεχνογνωσίας, σχεδιασμό αεροπορικών επχσεων, αποστολές εναέριας μάχης, εικονικές προσβολές επίγειων στόχων, εναέριο ανεφοδιασμό και επιχειρήσεις CSAR⁵⁰, ενώ την ίδια χρονιά, κατά τις καταστροφικές πυρκαγιές της Δυτ.Πελοποννήσου, το Ισραήλ απέστειλε πυροσβεστικά αφη, για την ενίσχυση των δυνάμεων πυρόσβεσης⁵¹. Επομένως, την περίοδο αυτή παρατηρείται μια σύσφιξη, τουλάχιστον των ελληνοϊσραηλινών πολιτικοστρατιωτικών σχέσεων⁵².

1.3 Συμπερασματικά

Η μεταστροφή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής για την προσέγγιση του Ισραήλ την περίοδο αυτή, αποτελούσε το αντιστάθμισμα στην διευρυμένη ισραηλινοτουρκική συνεργασία, ως μέσο ενίσχυσης της θέσης της χώρας μας, στην περιοχή της Αν.Μεσογείου. Σε σχετικό υπόμνημα του ΥΠΕΞ της περιόδου αυτής, αναφέρεται χαρακτηριστικά: «*Το Ισραήλ και η ασφάλεια του παίζουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής των ΗΠΑ στην Αν.Μεσόγειο και επακολούθως στην Κύπρο και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Οιαδήποτε λύση στα προβλήματα της περιοχής, θα λάβει αναγκαστικώς σοβαρά υπόψη τον παράγοντα αυτό. Επομένως, απαιτείται βελτίωση των σχέσεων μας με το Ισραήλ και επανεργοποίηση των σχέσεων μας με τις αραβικές χώρες*»⁵³.

Η έλευση της δημοσιονομικής και οικονομικής κρίσης, ανάγκασε όλο το ελληνικό πολιτικό κεφάλαιο, να αναλωθεί στην διαχείριση αυτής, παραγκωνίζοντας γενικότερα, τις Διεθνείς Σχέσεις της χώρας. Εξάιρεση στην κατάσταση αυτή, αποτέλεσαν οι διακρατικές σχέσεις με το Ισραήλ, οι οποίες απέκτησαν μια

---

⁵⁰ ΓΕΕΘΑ, «*Οι Στρατιωτικές Σχέσεις Ελλάδος – Ισραήλ*», (16 Νοε ‘09), <http://www.mod.mil.gr/en/node/637>, (ανακτήθηκε την 18 Ιουν ‘20).

⁵¹ ΚΙΣ, «*Ελλάδα – Ισραήλ: Από την Αδιαφορία στην Συνεργασία*», http://kiss.gr/indext.php?option=com_content&view=article&id=676:2011-12-20-07-49-43&catid=98:2009-06-04-07-05-52&Itemid=36, (ανακτήθηκε την 14 Ιουν ‘20).

⁵² Agdemir, Murat, “*A New Partnership in the Eastern Mediterranean: The Growing Relations Between Israel and Greece*”, Mediterranean Quarterly, Volume 26 Issue 4, 2015, pp60 - 62.

⁵³ Dokos, Thanos, “*The Evolving Security Environment in the Eastern Mediterranean: is NATO Still a Relevant Actor?*”, SE and Black Sea Studies, Vol12 No4, 2012, p573.

στρατηγική αξία, τόσο σε ποσοτικό, όσο και σε ποιοτικό επίπεδο⁵⁴. Η σημασία αυτής της συνεργασίας, με την διεύρυνση της, σε ενεργειακά και οικονομικά θέματα, είναι κομβικής σημασίας και για την ΕΕ, καθώς το Ισραήλ, είναι η πρώτη χώρα της Αν.Μεσογείου και εκτός Ενώσεως, όπου η ΕΕ ασκεί μεγάλο εύρος οικονομικών και μη, δραστηριοτήτων.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ελληνοϊσραηλινές Σχέσεις Περιόδου 2010 - 2018, υπό το Πρίσμα της Εξωτερικής Πολιτικής/Διπλωματίας

Από γεωπολιτικής απόψεως, η θέση της χώρας μας, δίνει τον απαραίτητο γεωστρατηγικό «αέρα» στο Ισραήλ, προσφέροντας του την δυνατότητα επικοινωνίας με το διεθνές γίγνεσθαι, ενώ του παρέχει και το απαραίτητο γεωστρατηγικό βάθος⁵⁵, καθώς δεν διαθέτει καθόλου γεωγραφικό χώρο προς παραχώρηση, ώστε να επιτύχει την λεγόμενη «στρατηγική αναδίπλωση». Με την κατάρρευση των διπλωματικών σχέσεων Τουρκίας - Ισραήλ, η χώρα μας αποκτά νέα στρατηγική θέση στην περιοχή, για το Ισραήλ, ως ένα αντίβαρο και για τις δύο(02) χώρες, απέναντι στην τουρκική επιθετικότητα και τον ηγεμονισμό⁵⁶, ακολουθώντας μια έντεχνη πολιτική⁵⁷.

Η Ελλάδα, διαμέσου της Κύπρου, αποτελεί τον στρατηγικό διάδρομο για τον ισραηλινό οικονομικό, ενεργειακό και αμυντικό τομέα⁵⁸. Η ύπαρξη στενών σχέσεων

---

⁵⁴ Μπρούμας, (2020), σελ68.

⁵⁵ Γιάμαλη, Αναστασία, «Ελλάδα - Ισραήλ, τι Περιλαμβάνει η «Συνεργασία»», (13 Οκτ '13), <http://www.avgi.gr/article/10845/1128330/ellada-israel-ti-perilambanei-e-synergasia->, (ανακτήθηκε την 20 Ιουν '20).

⁵⁶ Tziampiris (2015), p37.

⁵⁷ Μπρούμας, (2020), σελ82.

⁵⁸ Φίλης, Κ.Γεώργιος, «Σχέσεις Ελλάδος - Ισραήλ: Μια Γεωπολιτική Αποτίμηση», (15 Οκτ '13), <https://www.defence-point.gr/news/%cf%83%cf%87%ce%ad%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%82-%ce%b5%ce%bb%ce%bb%ce%ac%ce%b4%ce%b1%cf%82-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b9%cf%83%cf%81%ce%b1%ce%ae%ce%bb-%ce%bc%ce%b9%ce%b1-%ce%b3%ce%b5%cf%89%cf%80%ce%bf%ce%bb>, (ανακτήθηκε την 20 Ιουν '20).

μεταξύ των δύο(02) χωρών δημιουργεί μια ισχυρή περιφερειακή «συμμαχία»⁵⁹, όντας το μέσο εξωτερικής εξισορρόπησης⁶⁰, στις δυνάμεις, που εμφανίζονται Ως αναθεωρητικές στην περιοχή, ενώ καλύπτει το στρατηγικό κενό ασφαλείας του Ισραήλ. Οι προγενέστερες ενέργειες εγγύτατης προσεγγίσεως του Ισραήλ, από την Κύπρο, ενθάρρυναν την Ελλάδα να ξεκινήσει ένα φιλόδοξο πρόγραμμα, ελληνοϊσραηλινής προσέγγισης.

Για το ελληνικό ΥΠΕΞ, η θέαση των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων είναι υπό το πρίσμα, ότι «*Η εμβάθυνση των σχέσεων Ελλάδος - Ισραήλ βασίζεται στις σημαντικές δυνατότητες αμοιβαίως επωφελούς συνεργασίας σε σειρά τομέων, όπως η οικονομία, η άμυνα, το εμπόριο, ο τουρισμός, οι επενδύσεις, η αγροτική ανάπτυξη, η τεχνολογία, η ενέργεια, το περιβάλλον, η ναυτιλία και η εκπαση. Η πολύπλευρη συνεργασία μεταξύ των δύο(02) χωρών αποσκοπεί στην προώθηση της ανάπτυξης και σταθερότητας στην Αν.Μεσόγειο, χωρίς αποκλεισμούς και χωρίς να στρέφεται εναντίον οιαδήποτε τρίτου, ενώ υπαγορεύεται από τις πολλαπλές προκλήσεις ασφαλείας στην περιοχή*»⁶¹. Έτσι, υπό το ανωτέρω πρίσμα, το ελληνικό ΥΠΕΞ την εξεταζόμενη περίοδο ανέπτυξε μια αρκετά δραστήρια ρεαλιστική πολιτική⁶², υπό το τρίπτυχο⁶³:

- Ενέργεια και εκμετάλλευση Υ/Α στη Αν.Μεσόγειο
- Προσέλκυση επενδύσεων
- Προώθηση ελληνικών εξαγωγών

Στον αντίποδα, το ισραηλινό ΥΠΕΞ επιχείρησε την προσέγγιση, υπό το πλαίσιο της εμφάνισης και της εξελίξεως γεωπολιτικής φύσεως γεγονότων, όπως:

---

⁵⁹ Marangos, J., *The Internal Impact and External Influence of the Greek Financial Crisis*, Palgrave Macmillan, 2017, p101 - 123.

⁶⁰ Σταμπουλής, Περικλής, «*Η Γεωπολιτική της Αν.Μεσογείου*», Κέντρο Διεθνών Στρατηγικών Αναλύσεων, Ερευνητική Εργασία Νο3, Αθήνα, 2017, σελ9.

⁶¹ ΥΠΕΞ, «*Ισραήλ*», <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/israel/>, (ανακτήθηκε την 21 Ιουν '20).

⁶² Μπρούμας, (2020), σελ80.

⁶³ Βενέτης, (2012), σελ9.

- Η κατάρρευση της στρατηγικής συμμαχίας με την Τουρκία
- Η εξάπλωση της Αραβικής Ανοιξέως
- Η εξεύρεση Υ/Α στην ευρύτερη Αν.Μεσόγειο.

Ελλάδα και Ισραήλ επεδίωξαν, από το 2010, την ενίσχυση των διμερών διπλωματικών τους σχέσεων. Η Ελλάδα θεώρησε, ότι η ύπαρξη μιας στενής συνεργασίας με μια ισχυρή περιφερειακή δύναμη, θα ενίσχυε τα εθνικά μας συμφέροντα, στην περιοχή της Αν.Μεσογείου, όντας εγγύηση για την ελληνική εξωτερική πολιτική. Η προσέγγιση αυτή, ενδεχομένως να οδηγούσε σε πολιτικοοικονομικά οφέλη, μέσω του ισχυρού αμερικανοεβραϊκού lobby⁶⁴. Επισημαίνεται, ότι η ελληνική εξωτερική πολιτική της περιόδου, παρουσιάζει μια πολύ προσεκτική στρατηγική προσέγγισης, ώστε η συνεργασία με το Ισραήλ, να μην αποβεί μοιραία για τις ελληνοαραβικές σχέσεις.

2.1 Περίοδος Διακυβέρνησης Παπανδρέου

Οι ελληνοϊσραηλινές σχέσεις για την εξεταζόμενη περίοδο, έχουν ως εφελτήριο γεγονός, την τυχαία συνάντηση των πρωθυπουργών Παπανδρέου - Netanyahu, τον Φεβρουάριο του 2010, στη Μόσχα⁶⁵. Ο Benjamin Netanyahu εκμεταλλεύθηκε την συνάντηση, για να θέσει στον Έλληνα Πρωθυπουργό, το θέμα του τουρκικού εξτρεμισμού έναντι του Ισραήλ, επ' αφορμή των γεγονότων του "Mavi Marmara"⁶⁶. Ωστόσο, αποτελεί κοινή πεποίθηση, ότι η συνεργασία του ελληνικού και του εβραϊκού lobby στις ΗΠΑ, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην προσέγγιση και την αναβάθμιση των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων.

---

⁶⁴ Dokos, Thanos, "The Prospects for Greek - Israeli Relations: A View From Athens", ΕΛΙΑΜΕΠ, Νο11, 2013, p1.

⁶⁵ Eliezer, (2011), σελ46 - 49.

⁶⁶ Την 30 Μαΐ '10, η ΜΚΟ FREE GAZA έστειλε νηοπομπή, από τα κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου για την Λωρίδα της Γάζας, ώστε να μεταφέρει ανθρωπιστική βοήθεια στους Παλαιστίνιους, σπάζοντας το ναυτικό αποκλεισμό. Στα σκάφη επέβαιναν κυρίως Τούρκοι υπήκοοι. Την 31 Μαΐ '10 οι ισραηλινές ναυτικές δυνάμεις πραγματοποίησαν *resalto*, ακινητοποιώντας τη νηοπομπή, ανοικτά της Γάζας, με την πρόκληση απωλειών εντός των επιβαινόντων.

Τον Ιούλιο του 2010, ο Γεώργιος Παπανδρέου επισκέφθηκε την Ιερουσαλήμ⁶⁷, με το Netanyahu να προσπαθεί να δώσει ιδιαίτερο τόνο στην επίσκεψη αυτή, τονίζοντας ότι «εκτιμούμε, ότι κάνετε και θέλω να κάνω, ότι είναι δυνατό για να βελτιώσω τους οικονομικούς δεσμούς προς όφελος και των δύο(02) χωρών μας και νομίζω πως έχουμε να κάνουμε πολλά να κάνουμε». Την ίδια χρονιά, ο Netanyahu ανταπέδωσε την επίσκεψη⁶⁸, θέτοντας επίσημα τις βάσεις για μια νέα περίοδο στις ελληνοϊσραηλινές σχέσεις, στο επίπεδο της στρατηγικής συνεργασίας και της ανάπτυξης επιμέρους τομέων των διακρατικών σχέσεων, επ' ωφελεία και των δύο(02) κρατών.

Για τους Ισραηλινούς, το έτος αυτό, χαρακτηρίζεται ως η πιο εντυπωσιακή περίοδος, στην ιστορία των δύο(02) χωρών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απαγόρευση απόπλου από ελληνικούς λιμένες, πλοίων προς την Λωρίδα της Γάζας, ικανοποιώντας ένα πάγιο ισραηλινό αίτημα⁶⁹. Την ίδια χρονιά κατασκευάζεται μνημείο προς τιμήν του εβραϊκού Ολοκαυτώματος, στην Αθήνα⁷⁰. Σε συνέχεια της ενέργειας αυτής, με βάση το Ν4018/2011 παραχωρήθηκε η δυνατότητα ανάκτησης της ελληνικής ιθαγένειας από τους επιζήσαντες του Ολοκαυτώματος και τους κατιόντες αυτών⁷¹.

Το 2011 πραγματοποιείται επίσκεψη του Ισραηλινού ΥΠΕΞ Avigdor Lieberman στην Αθήνα⁷², ενώ το ίδιο έτος πραγματοποιείται εθιμοτυπική επίσκεψη

---

⁶⁷ Eliezer, (2020), σελ18.

⁶⁸ Eliezer, (2011), σελ46 - 49.

⁶⁹ Tsakiris, T., *Shifting Sands or Burning Bridges? The Evolutions of Turkish - Israeli Relations After Mavi Marmara Incident and the Strategic Energy Calculations of Greece & Cyprus*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2014, p28.

⁷⁰ Μπακουνάκης, Ν., «Η Αθήνα απέκτησε Μνημείο Ολοκαυτώματος», (11 Μαΐ '10), <https://www.tovima.gr/2010/05/11/culture/i-athina-apektise-mnimeio-olokaytwmatos/>, (ανακτήθηκε την 22 Ιουν '20).

⁷¹ Ν4018/2011, ΦΕΚ 215Α, 30 Σεπ '11.

⁷² Eliezer, (2020), σελ21.

του ΠτΔ Παπούλια στο Ισραήλ, συναντώντας τον ομόλογο του Simon Peres⁷³. Στην επίσκεψη αυτή, δηλώθηκε από μεριάς ΠτΔ, ότι «η σύγκλιση των συμφερόντων στην Αν.Μεσόγειο επιτρέπουν την εγκαθίδρυση μιας στρατηγικής σχέσης με την Κύπρο, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ανακάλυψη σημαντικών υποθαλάσσιων κοιτασμάτων Φ/Α και η μεταφορά ισραηλινού και κυπριακού Φ/Α στην Ευρώπη, μέσω της Ελλάδας θα αλλάξουν το γεωοικονομικό και γεωπολιτικό πλαίσιο της ευρύτερης περιοχής. Ο Ισραηλινός πρόεδρος εξέφρασε την υποστήριξη του για δυο(02) «μικρά κράτη που μπορεί να πετύχουν σπουδαία πράγματα». Η επίσκεψη ανταποδίδεται από τον Peres κατά το έτος 2012⁷⁴, ενώ την ίδια χρονιά πραγματοποιείται βράβευση Ελλήνων πολιτών από το κράτος του Ισραήλ, οι οποίοι με τις ενέργειες τους προστάτευσαν κατά την Κατοχή, Έλληνες Εβραίους από το Ολοκαύτωμα.

2.2 Περίοδος Διακυβέρνησης Σαμαρά

Το 2013, η επίσκεψη του ΥΠΕΞ Δημήτρη Αβραμόπουλου έτυχε θερμότατης ισραηλινής υποδοχής και υποστήριξης, με τον Ισραηλινό πρωθυπουργό Netanyahu να δηλώνει ότι «τα τελευταία τέσσερα(04) χρόνια, οι σχέσεις μας έχουν βελτιωθεί εντυπωσιακά και υφίστανται σημαντικά περιθώρια περαιτέρω δράσεων. Αυτό ακριβώς πρόκειται να συζητήσουμε». Σκοπός της επίσκεψης ήταν η προετοιμασία της επίσκεψης Σαμαρά, κατά τον Οκτώβριο του 2013. Η επίσκεψη του πρωθυπουργού Αντώνη Σαμαρά στο Ισραήλ, ήταν το επιστέγασμα των πρότερων ενεργειών⁷⁵. Η επίσκεψη αυτή, υποστηρίχθηκε πολύ από την χώρα μας, καθώς απεστάλη πολυπληθής διπλωματική και επιχειρηματική αποστολή, περιλαμβάνοντας διευρυμένη ατζέντα θεμάτων.

Η ατζέντα περιλάμβανε διμερή και διεθνή θέματα εξωτερικής πολιτικής, ασφαλείας, προστασίας του περιβάλλοντος και παιδείας, όπως και πολιτιστικά

---

⁷³ Πρεσβεία Ισραήλ, «Σχέσεις Ισραήλ – Ελλάδα», <https://embassies.gov.il/athens/Relations/Pages/%CE%A3%CF%87%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%99%CF%83%CF%81%CE%B1%CE%AE%CE%BB---%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82.aspx>, (ανακτήθηκε την 23 Ιουν '20).

⁷⁴ Eliezer, (2020), σελ25 - 26.

⁷⁵ Ibid: σελ27.

θέματα και κυρίως, θέματα του τομέα της οικονομίας⁷⁶. Επίσης, πραγματοποιήθηκε το πρώτο Ανώτατο Υπουργικό Συμβούλιο Συνεργασίας⁷⁷. Ομοίως, για πρώτη φορά στην πολιτική ιστορία του Ισραήλ, τελέσθηκε Διακυβερνητικό Συμβούλιο, παρούσας κυβερνήσεως άλλης χώρας.

2.3 Περίοδος Διακυβέρνησης Τσίπρα

Η επόμενη σημαντική κίνηση για την ελληνική εξωτερική πολιτική, εντοπίζεται το 2015, με την επίσημη επίσκεψη Τσίπρα στο Ισραήλ, όπου τέθηκαν οι βάσεις για τη μετέπειτα τριμερή συνεργασία Ελλάδος, Κύπρου και Ισραήλ του 2016. Κατά την τριμερή σύσκεψη, όλοι οι ηγέτες δήλωσαν από κοινού, ότι προβαίνουν σε στενή συνεργασία, γιατί είναι μια «στρατηγική επιλογή, η οποία προάγει την σταθερότητα... Στέλνουμε μήνυμα, ότι ενώνουμε τις δυνάμεις μας, επιδιώκουμε τη συνδεσιμότητα σε τομείς, όπως η ενέργεια, οι μεταφορές και ο τουρισμός».

Την ίδια χρονιά πραγματοποιείται επίσκεψη, από τον τότε ΠτΔ Προκόπη Παυλόπουλο στο Ισραήλ. Επίσης, συγκλείνεται για δεύτερη φορά το Ανώτατο Υπουργικό Συμβούλιο Συνεργασίας. Σε μια κίνηση ιδιαίτερου συμβολισμού, οι δύο(02) χώρες προέβησαν σε μια από κοινού έκδοση γραμματοσήμων για τα 25 χρόνια αποκατάστασης των ελληνοϊσραηλινών διπλωματικών σχέσεων⁷⁸.

Το 2017 υπογράφεται επικαιροποιημένο Μνημόνιο Συναντίληψης στον τομέα της Παιδείας. Επίσης, πραγματοποιείται επίσκεψη του Ισραηλινού πρωθυπουργού Netanyahu στην Θεσ/νίκη, στα πλαίσια της τριμερούς συνεργασίας Ελλάδος, Κύπρου και Ισραήλ⁷⁹.

Κατά την εξεταζόμενη περίοδο, η τελευταία σύσκεψη σε επίπεδο Υπουργών, του Ανωτάτου Υπουργικού Συμβουλίου Συνεργασίας, πραγματοποιήθηκε το 2017,

---

⁷⁶ Πρεσβεία Ισραήλ, «Σήμερα το Διυπουργικό Συμβούλιο Συνεργασίας Ελλάδας – Ισραήλ», (08 Οκτ '13), https://embassies.gov.il/athens/NewsAndEvents/Pages/COOPERATION_ISRAEL-GREECE2013.aspx, (ανακτήθηκε την 24 Ιουν '20).

⁷⁷ ΥΠΕΞ, «Ισραήλ», <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/israel/>, (ανακτήθηκε την 21 Ιουν '20).

⁷⁸ Eliezer, (2020), σελ31 - 35.

⁷⁹ Ibid: σελ39 - 40.

το οποίο αποτελεί «το θεσμικό επιστέγασμα της άριστης συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Ισραήλ και αποβλέπει στην προαγωγή ειδικών προγραμμάτων συνεργασίας»⁸⁰. Η τελευταία επίσκεψη ανώτατου άρχοντα μεταξύ των δύο(02) χωρών, πραγματοποιήθηκε από τον Ισραηλινό Πρόεδρο Reuven Rivlin, τον Ιανουάριο του 2018⁸¹.

2.4 Συμπερασματικά

Με την ανωτέρω παράθεση της εξέλιξης της ελληνοϊσραηλινής διπλωματίας κατά την εξεταζόμενη περίοδο, παρατηρείται μια μεταστροφή, τόσο της ελληνικής, όσο και της ισραηλινής εξωτερικής πολιτικής, στα πλαίσια της απόκτησης σημαντικών ελληνικών ερεισμάτων στην περιοχή και της ισραηλινής άρσης του απομονωτισμού στην Αν.Μεσόγειο⁸², ώστε και οι δύο(02) χώρες να βγουν κερδισμένες από την εκατέρωθεν συνεργασία.

---

⁸⁰ ΥΠΕΞ, «Ισραήλ», <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/israel/>, (ανακτήθηκε την 21 Ιουν '20).

⁸¹ Eliezer, (2020), σελ42.

⁸² Ντόκος, Π.Θάνος, «Ένταση στην Αν.Μεσόγειο: Το Γεωπολιτικό «Τετράγωνο» Ελλάδας - Κύπρου - Ισραήλ – Τουρκίας», ΕΛΙΑΜΕΠ, Νο23, 2011, σελ9.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ελληνοϊσραηλινές Σχέσεις Περιόδου 2010 - 2018, υπό το Πρίσμα της Ενεργειακής Πολιτικής

Η οικονομική κρίση αποτυπώθηκε και στο ενεργειακό profile της χώρας μας. Η πρότερη άρνηση υπάρξεως οποιουδήποτε είδους κοιτασμάτων στον ελλαδικό χώρο, από μακροχρόνιους δρώντες της ελληνικής πολιτικής σκηνής, διαψεύσθηκε από τις μελέτες και τις έρευνες των ενεργειακών κολοσσών. Συνέπεια τούτου, η Ελλάδα να είναι ασθμαίνων δρων στα τεκταινόμενα και στα νέα προκύπτοντα δεδομένα.

Η ύπαρξη σημαντικών κοιτασμάτων Υ/Α στις ΑΟΖ, Ελλάδος και Ισραήλ, με συνδετικό κρίκο την ΑΟΖ της Κύπρου, δημιούργησαν την φιλοδοξία και την πεποίθηση, ότι αυτές θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα ενιαίο σύνολο, ως κόμβο, για την ευρωπαϊκή ενεργειακή τροφοδοσία, με την εκμετάλλευσή τους και τη μεταφορά τους. Η Αν.Μεσόγειος προορίζεται να αποτελέσει την «δεξαμενή» της ενεργειακής ασφάλειας για τον εφοδιασμό με Υ/Α των κρατών της περιοχής, αλλά

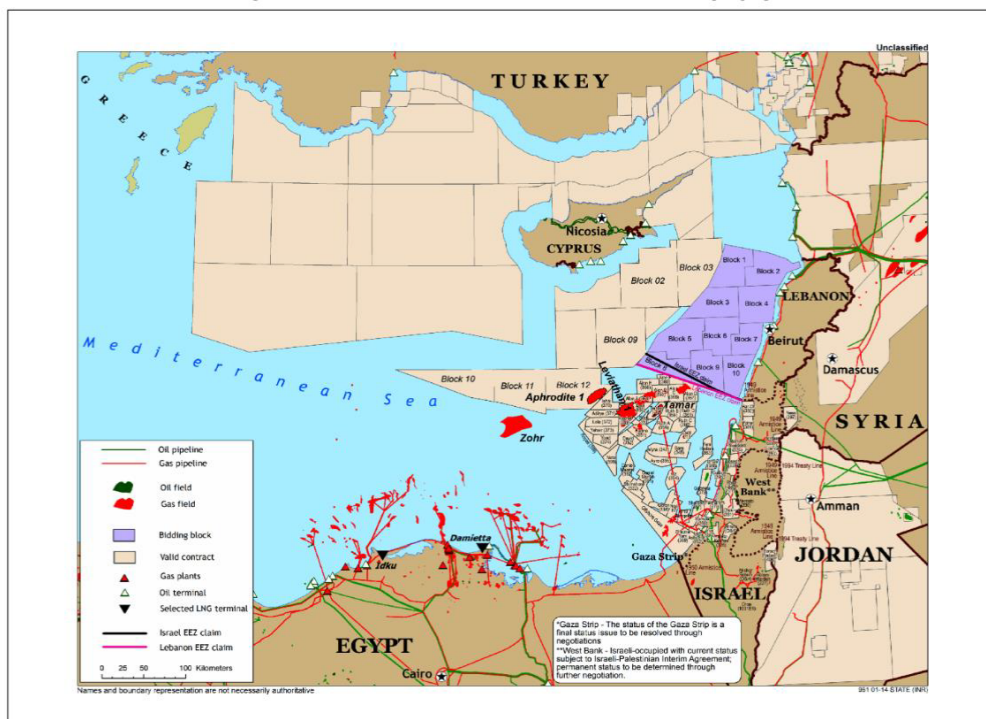
Εικόνα 02: Πεδία Κοιτασμάτων Υ/Α Αν.Μεσογείου

και της ΕΕ, αποκτώντας την πολυπόθητη ενεργειακή ανεξαρτησία από την Ρωσία⁸³.

Η Αν.Μεσόγειος με δεδομένη την αποδεδειγμένη ύπαρξη των κοιτασμάτων, διαχωρίζεται σε τέσσερα πεδία:

1. Πεδίο Ηροδότου, χωροθετημένο ΝΑ Κρήτης, ΝΔ της Κύπρου και ΒΑ της Αιγύπτου.
2. Πεδίο Λεβαντίνης, χωροθετημένο στην θαλάσσια περιοχή μεταξύ Αιγύπτου, Ισραήλ, Κύπρου, Λιβάνου, Συρίας και Τουρκίας.
3. Κωνικό Πεδίο, στο Δέλτα του Νείλου.
4. Πεδίο Θαλάσσιας Περιοχής Δ και ΝΑ της Κρήτης.

Source: U.S. Department of State.

Notes: Zohr Field added by Jim Uzel, GIS analyst at CRS. Not all regional facilities are included on the map.

Εικόνα 3: Γεωγραφία υποδομών και δικτύων πετρελαίου και Φ/Α Αν.Μεσογείου

⁸³ Βαλυράκης Σ., «Γεωστρατηγικές Αλλαγές στη Μεσόγειο και οι Επιπτώσεις τους»,

<https://www.energia.gr/article/144071/geostrathgikes-allages-sth-mesogeio-kai-oi-epiptoseis-toys>, (ανακτήθηκε την 26 Ιουλ '20).

Τα ήδη ανακαλυφθέντα κοιτάσματα στην Αίγυπτο και Ισραήλ ανέρχονται συνολικά σε 14 τρις κμ στην περιοχή⁸⁴, ενώ για την Ελλάδα, ιδιαίτερου ενδιαφέροντος είναι το ελληνικό τμήμα του πεδίου του Ηροδότου⁸⁵, ΝΑ της Κρήτης.

Επομένως, προέκυψε μια εκ του αποτελέσματος, συνταύτιση γεωστρατηγικών συμφερόντων με τεράστια οφέλη για όλες τις πλευρές, ώστε να υπάρξει μια σύμπραξη μεταξύ εμπλεκομένων, στον τομέα αυτό. Καθοριστικός παράγοντας που ευνοεί την πορεία αυτή, είναι η υποστήριξη των χωρών - μελών της ΕΕ, ώστε να επιτευχθεί η ενεργειακή ασφάλεια, η διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας, ο ενεργειακός εφοδιασμός και οι εναλλακτικές ενεργειακές οδεύσεις, στην βάση της γεωγραφικής εγγύτητας, με σκοπό την απεξάρτηση από τον ρωσικό παράγοντα.

Επί της ουσίας, η χώρα μας απέκτησε και άσκησε ενεργειακή πολιτική κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Η εξέλιξη της ενεργειακής πολιτικής στις ελληνοϊσραηλινές σχέσεις πραγματώνεται, μέσα από διπλωματικές ενέργειες, σε υψηλό επίπεδο αξιωματούχων,.

3.1 Έναρξη Ενεργειακής Συνεργασίας

Η ιδέα μιας ενδεχόμενης ενεργειακής συνεργασίας, τέθηκε από μεριάς Ισραήλ, κατά την εθιμοτυπική επίσκεψη Παπανδρέου, το 2010⁸⁶. Το 2012 πραγματοποιήθηκε η πρώτη τριμερής συνάντηση μεταξύ των πρωθυπουργών Ελλάδος, Κύπρου και Ισραήλ, για την από κοινού δημιουργία ομάδων εργασίας

---

⁸⁴ Αναγνώστου, Χ.Λ. – Τσάλτας, Γ.Ι. *Αιγαίο και ΝΑ Μεσόγειος: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προοπτικές*. Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, Αθήνα, 2014, σελ138 - 139.

⁸⁵ Research Institute of Petroleum Exploration & Development, “*Hydrocarbon Potential in Herodotus Basin, Eastern Mediterranean*”, AAPG, Annual Convention and Exhibition, Beijing. 2014, p2.

⁸⁶ Tziarras, Zenonas, “*Israel - Cyprus - Greece: A Comfortable Quasi - Alliance*”, Mediterranean Politics, Vol21, Issue 3, 2016, p41.

Εικόνα 04: Αγωγός EastMed

πάνω σε ενεργειακά θέματα, η οποία κατέληξε στην υπογραφή της συμφωνίας για την δημιουργία του ενεργειακού διαδρόμου EastMed, αποτελούμενου από δύο διαδρόμους:

- Διάδρομος μεταφοράς υδροποιημένου Φ/Α στην Κύπρο, από το Ισραήλ, με δεξαμενόπλοια ή μέσω υποθαλάσσιου αγωγού και από εκεί με υπόγειο αγωγό στην Κρήτη και στην συνέχεια στην Ευρώπη.

Εικόνα 05: Αγωγός Ηλεκτρικής Διασύνδεσης Euro - Asian Electricity Interconnector

- Διάδρομος υποθαλάσσιας συνένωσης Euro - Asian Electricity Interconnector, για τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας, κατά την διαδρομή Ισραήλ - Κύπρος - Κρήτη - Πελοπόννησος, όπου ισραηλινές

ηλεκτροπαραγωγικές μονάδες θα τροφοδοτούν το καλώδιο μεταφοράς, με ηλεκτρική ενέργεια, παραγόμενη από Φ/Α.

Το 2013 συμφωνήθηκε το τριμερές διακρατικό Μνημόνιο Συναντίληψης⁸⁷, για τον αγωγό ηλεκτρικής διασύνδεσης Euro - Asian Electricity Interconnector, για τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη⁸⁸, μέσω της μεγαλύτερης υποθαλάσσιας ηλεκτρικής συνένωσης, στην υφήλιο⁸⁹. Το Μνημόνιο αυτό, αποτελεί το επιστέγασμα για την από κοινού αξιοποίηση των πηγών ενέργειας και των υδάτινων πόρων, αφού εκφράστηκε και από τα τρία(03) κράτη η «*επιθυμία τους για προώθηση των μεταξύ τους σχέσεων και την ενδυνάμωση της συνεργασίας τους στα ενεργειακά ζητήματα της περιοχής*».

Μετά από τις διαπραγματεύσεις του 2015, οριστικοποιήθηκε η τριμερής συνεργασία Ελλάδος, Κύπρου και Ισραήλ, κατά το 2016⁹⁰. Επικαιροποίηση του Μνημονίου έγινε κατά το 2017, προστιθέμενης της Ιταλίας, για τον αγωγό EastMed⁹¹. Επίσης, την ίδια χρονιά ιδρύθηκε το Ανώτατο Διακυβερνητικό Συμβούλιο Συνεργασίας, το οποίο θα έχει την εποπτεία επί ενεργειακών θεμάτων, με έμφαση στην συνεργασία.

3.2 Συμπερασματικά

Η σημερινή άνθηση των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων, με βάση τον παράγοντα της ενέργειας, από την κοινή εκμετάλλευση των κοιτασμάτων, πέραν των οικονομικών οφελών, έχει θετικές επιπτώσεις και στον τομέα της ενεργειακής ασφάλειας⁹². Συνέπεια τούτου, έχει ως αποτέλεσμα τις διαδοχικές ανταλλαγές

---

⁸⁷ Indeo, F., *The Levant Energy Basin: a Geopolitical Game Charger in the Eastern Mediterranean?*, 2016, pp. 17 - 18.

⁸⁸ Σταμπολής, Κων/νος και Μεζαρτάσογλου, Δημήτριος, *Η Ενεργειακή Ασφάλεια της Ελλάδας και Προτάσεις Βελτίωσης της*, IENE, Αθήνα, 2018, σελ84.

⁸⁹ Tziarras, (2016), p41.

⁹⁰ Μπρούμας, (2020), σελ69.

⁹¹ Κουσκουβέλης, Ηλίας, *Αναλυτική Έκθεση: Οι Εξελίξεις στον Διεθνή Περίγυρο της Χώρας Νοε - Δεκ '17*, ΠΑΜΑΚ, Θεσ/νίκη, 2018, σελ70, 83.

⁹² Tziarras, (2016), p41.

επισκέψεων υψηλόβαθμων κυβερνητικών στελεχών, την διενέργεια διμερών ή τριμερών συναντήσεων και την σύναψη σημαντικών διακρατικών συμφωνιών.

Ωστόσο, τα ενεργειακά κοιτάσματα της λεκάνης της Αν.Μεσογείου, δύνανται να δημιουργήσουν προβλήματα γεωπολιτικής ασφαλείας και σταθερότητας, σε μια ταλαιπωρημένη ιστορικά περιοχή, μεταξύ των υφιστάμενων και των νέων δρώντων, σε αυτή⁹³. Η επιθετική πολιτική της «ηγεμονικής» Τουρκίας επιδρά αρνητικά, στην όποια ειρηνική αξιοποίηση του φυσικού πλούτου, που ανακαλύφθηκε στην Αν.Μεσόγειο.

Η κινητικότητα, που χαρακτηρίζει την ελληνική εξωτερική πολιτική, την εξεταζόμενη χρονική περίοδο, εκφράζεται με⁹⁴:

- Τις διαδικασίες έναρξης της έρευνας και εκμετάλλευσης πιθανών κοιτασμάτων, σε χερσαίες και θαλάσσιες περιοχές της χώρας.
- Με την τετραμερή συνεργασία Ελλάδος, Αιγύπτου, Ισραήλ και Κύπρου.
- Με την προσπάθεια οριστικοποίησης της οριοθέτησης των ΑΟΖ με την Αλβανία, την Ιταλία και την Κύπρο.

Για το ελληνικό ΥΠΕΞ, υπάρχει πλέον μια «Ενεργειακή συνεργασία με το Ισραήλ, τόσο διμερώς και τριμερώς, συμπεριλαμβανομένης της Κύπρου. Ειδικότερα στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα προωθεί εντατικά την ενεργειακή συνεργασία με τις χώρες της Αν.Μεσογείου (Ισραήλ, Αίγυπτο και άλλες χώρες). Η Ελλάδα δραστηριοποιείται ενεργά και σε πολυμερές επίπεδο (ΕΕ, Ενεργειακή Ένωση, EMGForum, ΔΟΕ κα) στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης και των Δυτικών Βαλκανίων και της Αν.Μεσογείου. Μετά την ανακάλυψη σημαντικών ενεργειακών πόρων στην Αν.Μεσόγειο (Αίγυπτος, Ισραήλ, Κύπρος) η ενεργειακή συνεργασία, αποτελεί πεδίο προτεραιότητας με σοβαρές

---

⁹³ Stergiou, Andreas, “Turkey - Cyprus - Israel relations and the Cyprus Conflict”, Journal of Balkan and Near East Studies, Vol18 No4, 2016, p11.

⁹⁴ Γιαννακόπουλος, Άγγελος, Ανακατατάξεις στην Αν.Μεσόγειο: Ο Ρόλος της Τουρκίας και οι Στρατηγικές Προτεραιότητες για Ελλάδα και Κύπρο, ΕΛΙΑΜΕΠ, Νο58, 2014, σελ8.

προοπτικές και δυναμική για την περιοχή, αλλά και την ΕΕ εν γένει... Η Ελλάδα προσβλέπει στην ανάπτυξη της ενεργειακής συνεργασίας με το Ισραήλ, τόσο διμερώς, όσο και τριμερώς, συμπεριλαμβανομένης της Κύπρου. Στο τριμερές πλαίσιο, οι τρεις(03) χώρες (Ελλάδα, Ισραήλ, Κύπρος) έχουν εκφράσει την ισχυρή τους βούληση να αναπτύξουν τη συνεργασία τους σε όλα τα επίπεδα...»⁹⁵.

4ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ελληνοϊσραηλινές Σχέσεις Περιόδου 2010 - 2018, υπό το Πρίσμα της Στρατιωτικής Διπλωματίας

Όπως προαναφέρθηκε, η έλευση της δημοσιονομικής και οικονομικής κρίσης, με τη μακρά περίοδο των μνημονίων, περιόρισε στο μέγιστο την ελληνική εξωτερική πολιτική, την ακολουθούσα περίοδο. Σε αντιδιαστολή με την περιγραφόμενη κατάσταση, οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις της περιοχής της Αν.Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, ένεκα της Αραβικής Άνοιξης, επέδρασαν θετικά και δυναμικά, στην πορεία των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων.

---

⁹⁵ ΥΠΕΞ, «Ισραήλ», <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/israel/>, (ανακτήθηκε την 21 Ιουν '20).

Βασικός πυλώνας για την εμβάθυνση της στρατηγικής σχέσης συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος και Ισραήλ είναι ο τομέας της άμυνας και η ανάπτυξη της πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας στο πλαίσιο της περιφερειακής ασφάλειας, καθώς σε πλήρη συνάρτηση με τα ενεργειακά θέματα *«η προμήθεια ενέργειας δεν είναι μια καθαρά στρατιωτική πρόκληση, αλλά έχει σαφώς μια διάσταση ασφαλείας»*⁹⁶.

Έτσι, σε επίπεδο στρατιωτικής διπλωματίας και συνεργασίας, γίνονται αργά, αλλά σταθερά βήματα. Σε αυτό συντελούν τα μέγιστα, η διεξαγωγή ασκήσεων με κοινή συμμετοχή, όπως η ετήσια διεθνής αεροναυτική άσκηση “NOBLE DINA”, σε αντικατάσταση της αντίστοιχης ισραηλινοτουρκικής “RELIANT MERMAINT”⁹⁷. Η εν λόγω άσκηση διεξάγεται ανελλιπώς, από το 2011, ενώ έχει αναβαθμισθεί με την επιπλέον συμμετοχή, δυνάμεων της Κύπρου και των ΗΠΑ⁹⁸. Ομοίως, η άσκηση αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών “DOLPHIN”, στα πλαίσια της πολιτικής προστασίας, στα οποία οι δύο χώρες έχουν μακράιωνη συνεργασία, σε αντιδιαστολή με τις λοιπές διακρατικές τους σχέσεις.

Η επιδείνωση των πρότερων θερμών ισραηλινοτουρκικών σχέσεων, προκάλεσε σημαντικό στρατηγικό και επιχειρησιακό έλλειμμα, οδηγώντας σε μια συνολική επαναξιολόγηση της στρατηγικής κατάστασης στην Αν.Μεσόγειο, για το Ισραήλ. Η έλλειψη ισραηλινού στρατηγικού βάθους, θα μπορούσε να εξισορροπηθεί μέσα, από την εκμετάλλευση του εναέριου και θαλάσσιου χώρου της Ελλάδας⁹⁹. Το αναθεωρημένο ισραηλινό στρατηγικό δόγμα στις αρχές της δεκαετίας του 2010, αναφέρει ρητώς, ότι *«Η Μεσόγειος Θάλασσα αποτελεί την σανίδα σωτηρίας, που συνδέει το Ισραήλ με την Ευρώπη και την Αμερική»*. Επομένως, κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται πλήρως από την στρατιωτική συνεργασία με την Ελλάδα και την Κύπρο.

---

⁹⁶ Παρίσης, Ι., *Η καθ' υμάς Θάλασσα*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2013, σελ192 - 193.

⁹⁷ Μπρούμας, (2020), σελ70.

⁹⁸ Agdemir, (2015), p61.

⁹⁹ Ντόκος, (2011), σελ9 - 10.

Για την χώρα μας, η στρατηγική συνεργασία με τον ισραηλινό παράγοντα, στον αμυντικό τομέα, εξυπηρετεί την ασφάλεια της ενεργειακής συνεργασίας στην περιοχή, αλλά λειτουργεί και αποτρεπτικά, έναντι της Τουρκίας¹⁰⁰. Επίσης, ως παράγοντας ισχύος ενισχύει το ελληνικό διπλωματικό «οπλοστάσιο». Μέσα από την ανάπτυξη της στρατιωτικής διπλωματίας, επιδιώκεται η απόκτηση αναβαθμισμένης θέσης ισχύος στην περιοχή, ώστε να καθίσταται η παρουσία της χώρας, δυναμική¹⁰¹.

4.1 Έναρξη Στρατιωτικής Συνεργασίας

Οι ενέργειες της στρατιωτικής διπλωματίας για την εξεταζόμενη περίοδο, άρχονται με την υπογραφή προγράμματος στρατιωτικής συνεργασίας, η οποία περιελάμβανε δραστηριότητες και συνεκπαιδεύσεις σε θέματα SAR και CSAR, εντός του FIR Αθηνών, όπως και συμμετοχή σε εκπικά συνέδρια, που έγιναν στο Ισραήλ¹⁰². Το Μάιο του 2010 ξεκίνησε η υλοποίηση της αεροπορικής άσκησης «ΜΙΝΩΑΣ 2010», η οποία διεκόπη κατά την τελική της φάση, λόγω της έναρξης της ανθρωπιστικής κρίσης στην λωρίδα της Γάζας.

Το καλοκαίρι της ίδιας χρονιάς, ελληνικά πυροσβεστικά αφη συμμετέχουν στην κατάσβεση της πυρκαγιάς στο όρος Karmel της Haifa¹⁰³. Παρότι συμμετείχαν και άλλες χώρες στην επιχείρηση κατάσβεσης, εν τούτοις οι ελληνικές αεροπορικές δυνάμεις πραγματοποίησαν το μεγαλύτερο αριθμό εξόδων, πράγμα το οποίο αναγνωρίστηκε από το Ισραήλ, με την χαρακτηριστική δήλωση του τότε ισραηλινού ΥΠΕΞ Lieberman: «Οι Έλληνες έκαναν τα 2/3 της όλης επχσης». Το γεγονός αυτό, έτυχε μεγάλης απήχησης στα ισραηλινά ΜΜΕ και δημιούργησε ένα ιδιαίτερα θετικό κλίμα για τις ελληνικές ΕΔ.

---

¹⁰⁰ Tsakiris, (2014), p36.

¹⁰¹ Pemunta, N. & Tabenyang, T. *The Paradox of Petrodollar Development: Chad's Military Diplomacy in Regional and Global Security*. South African Journal of International Affairs, 2016, p390.

¹⁰² ΓΕΕΘΑ, «Αμυντική και Πολιτική Συνεργασία Ελλάδας - Ισραήλ», (13 Αυγ '10), <http://www.mod.mil.gr/koinoboyleytikos-eleghos/amyntiki-kai-politiki-synergasia-elladas-israil>, (ανακτήθηκε την 03 Ιουλ '20).

¹⁰³ Μπρούμας, (2020), σελ71.

4.2 ΚΜΣ Ελλάδος - Ισραήλ

Το 2011 υπεγράφη ΚΜΣ¹⁰⁴, περιλαμβάνοντας συνεκψεις αεροπορικών δυνάμεων¹⁰⁵. Το ίδιο έτος πραγματοποιήθηκε επίδειξη στον Ισραηλινό ΔΠΖ, δυνατοτήτων και μέσων των ελληνικών ΕΔ, αφήνοντας πέραν του δέοντος θετικές εντυπώσεις, καθώς χρησιμοποιήθηκαν τακτικές και μέσα, που δεν εφαρμόζονται από τις ισραηλινές¹⁰⁶.

Στην επικαιροποίηση του ΚΜΣ του 2012, συμφωνήθηκαν κοινές πολυήμερες και μονοήμερες ειδικές ασκήσεις των ΠΑ, είτε στον ελληνικό εναέριο χώρο, είτε στο ευρύτερο FIR Αθηνών, μέσω της μεταστάθμευσης ισραηλινών αφών στην Ελλάδα. Επίσης συμφωνήθηκαν συνεκψεις σε επίπεδο ΠΝ. Σε επίπεδο επιτελείων, συμφωνήθηκε η ανταλλαγή επιτελών, μέσω εκπαιξεων σε στρατιωτικές σχολές, ένθεν και ένθεν¹⁰⁷.

Την ίδια χρονιά πραγματοποιείται επίσκεψη του Ισραηλινού ΥΠΙΑΜ Ehud Barak στην Αθήνα, για την αναβάθμιση της στρατιωτικής συνεργασίας στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας¹⁰⁸. Το ίδιο έτος, η επίσκεψη του τότε Έλληνα ΥΕΘΑ Αβραμόπουλου στο Ισραήλ, συνοδεύτηκε από την πρώτη ελληνική βολιδοσκόπηση σχετικά με την προμήθεια ΜΕΑ, από το Ισραήλ, το οποίο διαθέτει υψηλή τεχνογνωσία και μακρόχρονη εμπειρία¹⁰⁹.

---

¹⁰⁴ Ibid: σελ69.

¹⁰⁵ Σάββας, Δ.Βλάσσης, «*Η 337 Μ στο Ισραήλ*», Δούρειος Ίππος Νο9, Αθήνα, 2011, σελ72 - 75.

¹⁰⁶ Σάββας, Δ.Βλάσσης, «*Επίδειξη ΕΔ στον Ισραηλινό ΔΠΖ*», Δούρειος Ίππος Νο7, Αθήνα, 2011, σελ16 - 17.

¹⁰⁷ Δημάκας, Λουκάς, «*Super*» *Στρατιωτική Συνεργασία Ελλάδας - Ισραήλ για το 2012*», (22 Δεκ '11), <https://www.tanea.gr/2011/12/22/greece/soyper-stratiwtiki-synergasia-elladas-israil-gia-to-2012/>, (ανακτήθηκε την 04 Ιουλ '20).

¹⁰⁸ Eliezer, (2020), σελ22.

¹⁰⁹ Πρεσβεία του Ισραήλ, «*Στο Ισραήλ για Δεύτερη Φορά σε Έξι(06) Μήνες*», (16 Δεκ '13), <https://embassies.gov.il/athens/NewsAndEvents/Pages/Israel-AvramopoulosMinister-2013Dec1216-1687.aspx>, (ανακτήθηκε την 04 Ιουλ '20).

Σε αντιδιαστολή, το Ισραήλ έδειξε ενδιαφέρον για εμπλοκή του στην ελληνική αμυντική βιομηχανία, μέσω επενδύσεων, συμπαραγωγών κτλ. Εντός του έτους πραγματοποιήθηκε ελληνοϊσραηλινή κοινή A/Y άσκηση με τις ΗΠΑ, ενώ παραχωρήθηκε και ναυτικό ΠΒ, για αποκλειστική χρήση από τις ισραηλινές ναυτικές δυνάμεις, για ορισμένο χρονικό διάστημα.

Το 2013 ακολούθησε νέα επικαιροποίηση του ΚΜΣ. Η επικαιροποίηση περιελάμβανε ετήσιες διασκέψεις, περί θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος των επιτελείων, στους τομείς της επχσιακής εκπσης, της διαλειτουργικότητας και ασκήσεις, ενώ πραγματοποιήθηκε εκ νέου επίσκεψη του Έλληνα ΥΕΘΑ στο Ισραήλ¹¹⁰.

Το 2014 πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις στο Ισραήλ, του τότε ΥΕΘΑ Βασίλη Κικίλια και του Α/ΓΕΑ. Η επίσκεψη ήταν εθιμοτυπική, στα πλαίσια περαιτέρω συσφίξεως της στρατιωτικής συνεργασίας¹¹¹. Την ίδια χρονιά τοποθετείται στην Πρεσβεία του Ισραήλ στην Αθήνα, για πρώτη φορά, ΑΚΑΜ, επιδεικνύοντας εμπράκτως την σύσφιξη των στρατιωτικών σχέσεων¹¹².

Ομοίως, το 2015 πραγματοποιήθηκε επίσκεψη του ΥΕΘΑ Πάνου Καμμένου στο Ισραήλ, όπου υπεγράφη συμφωνία για την συνεργασία στους τομείς της ωκεανογραφίας και της υδρογραφίας, ενώ υπογράφηκε και η εκκρεμής Συμφωνία Κατάστασης Δυνάμεων, για την διανομή δυνάμεων στο έδαφος των συμβεβλημένων, αποτελώντας το Ισραήλ, την δεύτερη χώρα, που έχει συνάψει τέτοια συμφωνία με την Ελλάδα, μετά τις ΗΠΑ. Επίσης, έγινε νέα νύξη σχετικά με την προμήθεια ισραηλινών ΜΕΑ.

Η επίσκεψη του ΥΕΘΑ περιελάμβανε και Έλληνες επιχειρηματίες του αμυντικού χώρου, για την σύναψη ενδεχόμενων συνεργασιών του ιδιωτικού τομέα. Κατά την επίσκεψη Καμμένου ειπώθηκε στον ομόλογο του ότι *«εάν πέσει ιρανικός πύραυλος στην Μεσόγειο, αυτό θα είναι το τέλος των κρατών της περιοχής»*, δήλωση

---

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Eliezer, (2020), σελ30.

¹¹² Μπούμας, (2020), σελ70.

η οποία προκάλεσε έκπληξη, αλλά και θετικότερα σχόλια από την ισραηλινή πλευρά.¹¹³.

Κατά το 2016 υπογράφηκε συμφωνία, σχετικά με το καθεστώς συνεργασίας και συνεκπαιδύσεως των στρατιωτικών δυνάμεων¹¹⁴. Από το 2016 και εντεύθεν, γίνεται ετήσια ανανέωση του προγράμματος στρατιωτικής συνεργασίας, που περιλαμβάνεται στο ΚΜΣ. Την ίδια χρονιά, πραγματοποιήθηκε συνεκπαιδευτική ελληνικών και ισραηλινών ΕΔ στην Κρήτη, ενώ έγινε και συνδρομή με πυροσβεστικά αφφ, για άλλη μια φορά, σε κατασβέσεις στο Ισραήλ¹¹⁵.

Κατά την ανανέωση του προγράμματος του ΚΜΣ για το 2017, πραγματοποιήθηκε επ' αυτού επίσκεψη του Ισραηλινού ΥΠΑΜ Lieberman, στην Αθήνα. Με το νέο πρόγραμμα συμφωνήθηκαν κοινές αεροναυτικές ασκήσεις και συνεκπαιδευτικές Ε/Π, συνεργασία στον τομέα των πληροφοριών, του κυβερνοπολέμου και των αμυντικών βιομηχανιών σε θέματα κατασκευής αεροπορικού υλικού¹¹⁶.

Οι συνεργασίες αυτές, επικυρώθηκαν με την υπογραφή Συμφωνίας Ανταλλαγής Διαβαθμισμένων Πληροφοριών, ενώ συναποφασίστηκε η σύσταση Ομάδας Εργασίας για τον συντονισμό και την παρακολούθηση θεμάτων κυβερνοπολέμου. Την ίδια χρονιά πραγματοποιήθηκε η πολυεθνική ναυτική άσκηση συνεργασίας «ΝΗΡΗΙΣ»¹¹⁷. Επίσης, η για άλλη μια φορά συμμετοχή ελληνικών πυροσβεστικών αφφ σε κατασβέσεις στο Ισραήλ, οδήγησε σε βράβευση από την ισραηλινή κυβέρνηση, των συμμετεχόντων ελληνικών αεροπορικών πληρωμάτων¹¹⁸.

---

¹¹³ Αθανασόπουλος, Αλ.Αγγελος, «Σε Εντυπωσιακό Βαθμό η Συνεργασία Ελλάδας - Ισραήλ», (22 Ιουλ '15), <https://www.tovima.gr/2015/07/22/politics/se-entypwsiako-bathmo-i-synergasia-elladas-israil/>, (ανακτήθηκε την 05 Ιουλ '20).

¹¹⁴ Γρ. ΟΕΥ Τελ Αβίβ, «Έκθεση 2019 για την Οικονομία του Ισραήλ και την Ανάπτυξη των Οικονομικών Σχέσεων Ελλάδας – Ισραήλ», Πρεσβεία Τελ Αβίβ, Τελ Αβίβ, 2020, σελ74.

¹¹⁵ Μπούμας, (2020), σελ71.

¹¹⁶ ΑΠΕ - ΜΠΕ, «Διευρύνεται η Στρατιωτική Συνεργασία Ελλάδας - Ισραήλ - Κοινή Εκπαιδευτική και Ανταλλαγή Πληροφοριών», (06 Νοε '17), <https://www.documentonews.gr/article/dieyrynetai-h-stratiwtikh-synergasia-elladas-israhl-koinh-ekpaideysh-kai-antallagh-plhroforiwn> , (ανακτήθηκε την 06 Ιουλ '20).

¹¹⁷ Κουσκουβέλης, (2018), σελ75 - 76.

¹¹⁸ Eliezer, (2020), σελ37.

Με την επικαιροποίηση του 2018, συμφωνήθηκαν δράσεις επχσιακής και ατομικής εκψεως. Κατά την επίσκεψη του Ισραηλινού ΠτΔ Rivlin στην Αθήνα, έγινε και η πρώτη επίσκεψη ξένου ανώτατου άρχοντα στον ΝΣ, μια κίνηση με ιδιαίτερο συμβολισμό. Ομοίως, συμφωνήθηκε η επέκταση της συνεργασίας στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών και του κυβερνοπολέμου¹¹⁹. Την ίδια χρονιά έγινε και η υπογραφή της συμφωνίας τριετούς χρονομίσθωσης επτά(07) ΜΕΑ τύπου Heron¹²⁰.

Ιδιαίτερης σημασίας και βαρύτητας σε αμοιβαίο επίπεδο, είναι η συνεργασία κατά την περίοδο 2010 - 2018, αποκλειστικά στον αεροπορικό βραχίονα της άμυνας. Και οι δύο(02) χώρες διαθέτουν ισχυρές ΠΑ, οι οποίες συγκαταλέγονται στις τρεις(03) καλύτερες σε παγκόσμιο επίπεδο. Η έλλειψη αεροπορικού βάθους του Ισραήλ, αλλά η πλούσια αεροπορική πολεμική του εμπειρία, καθιέρωσε σε αγαστή συνεργασία με την χώρα μας, από το 2015, την συμμετοχή αεροπορικών δυνάμεων, στην ελληνική ετήσια διακλαδική άσκηση «ΗΝΙΟΧΟΣ»¹²¹, με συμμετοχή δυνάμεων των ΗΠΑ, των ΗΑΕ και της Ιταλίας.

Η εν λόγω άσκηση είναι υψίστης σημασίας για την Ελλάδα και το Ισραήλ, λόγω του ιδιαίτερου γεωγραφικού περιβάλλοντος και της συμμετοχής πληθώρας Α/Α μέσων και συστημάτων ΗΠ, δημιουργώντας ένα ιδιαίτερα απαιτητικό περιβάλλον, ίσως από τα ανταγωνιστικότερα στη Μεσόγειο. Ομοίως, η ελληνική ΠΑ συμμετείχε επανειλημμένα στην αεροπορική άσκηση “BLUE FLAG” στο Ισραήλ, κατά τα έτη 2012, 2013 και 2015¹²².

4.3 Συμπερασματικά

Με την ανωτέρω επισκόπηση παρατηρείται:

---

¹¹⁹ ΑΠΕ - ΜΠΕ, «Ενίσχυση της Στρατιωτικής Συνεργασίας Ελλάδας - Ισραήλ», (28 Φεβ ‘18), <https://www.cnn.gr/news/ellada/story/119634/enisxysi-tis-stratitikis-synergasias-elladas-israil> , (ανακτήθηκε την 06 Ιουλ ‘20).

¹²⁰ Μπούμας, (2020), σελ71.

¹²¹ Ibid: σελ70.

¹²² Κουσκουβέλης, (2018), σελ76.

➤ μεταστροφή της ισραηλινής στρατιωτικής διπλωματίας, σε μια προσπάθεια εισδοχής της αμυντικής του βιομηχανίας στην Αν.Μεσόγειο, μέσω της Ελλάδας, έναν σημαντικό αγοραστή και εισαγωγέα στρατιωτικού υλικού στην περιοχή.

➤ άνοιγμα της ελληνικής στρατιωτικής διπλωματίας, σε εντελώς εξειδικευμένα σύγχρονα αντικείμενα, όπως η συλλογή πληροφοριών και ο κυβερνοπόλεμος¹²³, στα οποία δυνητικά υπολείπεται του Ισραήλ.

Επομένως, παρέχεται ένα παράθυρο ευκαιρίας για την εκμετάλλευση εκατέρωθεν στοιχείων της ελληνοϊσραηλινής συνεργασίας σε κρίσιμους τομείς και για τις δύο(02) πλευρές.

Με το συναφθέν τριμερές Μνημόνιο Συναντίληψης του 2013, έχουν συμπεριληφθεί μέτρα ασφαλείας της συνεργασίας, στα πλαίσια αξιοποίησης των ενεργειακών πόρων. Σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο, Ελλάδα και Ισραήλ, δύναται να συνδράμουν στην ασφάλεια του αδύναμου κρίκου της τριμερούς, που είναι η Κύπρος. Ως κοινός εχθρός, ο οποίος βέβαια, δεν κατονομάζεται, ορίζεται η τουρκική στάση και προκλητικότητα. Η στενή στρατιωτική συνεργασία έχει ως αυτοσκοπό την κάλυψη αυτής της υπαρκτής αναγκαιότητας, εξού και ο αυξημένος αριθμός συνεκπσεων, ώστε να υπάρχει διαλειτουργικότητα μεταξύ των ελληνοϊσραηλινών δυνάμεων.

---

¹²³ Ντόκος, (2011), σελ9 - 10.

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ελληνοϊσραηλινές Σχέσεις Περιόδου 2010 - 2018, υπό το Πρίσμα της Τουριστικής Πολιτικής

Ο τουρισμός μεταξύ των δύο(02) χωρών, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, παρουσιάζει συνεχώς αυξητική τάση, λόγω της αναγνώρισης εκ μέρους του Ισραήλ, του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Σε αυτό συντελεί η γεωγραφική εγγύτητα, η ασφάλεια¹²⁴ και η αύξηση των δρομολογίων αεροπορικής διασύνδεσης. Επίσης η προώθηση της κρουαζιέρας στην πληθώρα των ελληνικών νησιών, είναι ένα δεδομένο, το οποίο συντελεί στην συνεχή αύξηση των Ισραηλινών τουριστών.

5.1 Τουριστική Πολιτική

Κατά την επίσκεψη Netanyahu στον Πόρο, το 2010, είχε ειπωθεί ότι «*οι Ισραηλινοί τουρίστες που επισκέπτονται την Ελλάδα, αγγίζουν τις 200 χιλιάδες ετησίως, γιατί να μην γίνουν 300 χιλιάδες και ακόμη περισσότεροι;*», δίνοντας ένα χαρακτηριστικό μήνυμα, εκατέρωθεν.

---

¹²⁴ Ντόκος, (2011), σελ10.

Εικόνα 06: Ισραηλινοί Τουρίστες σε Ελλάδα και Τουρκία Κατά την Περίοδο 2010 - 2018

Το μήνυμα αυτό, μεταφράστηκε σε αύξηση κατά 200% των Ισραηλινών τουριστών για το 2011, σε σύγκριση με τα μεγέθη του 2009. Για το 2010 ο αριθμός των Ισραηλινών τουριστών ανερχόταν σε 260 χιλ¹²⁵. Από το παραπάνω διάγραμμα αποτυπώνεται και η αλλαγή κατά την περίοδο 2010 έως 2012 στην επιλογή των Ισραηλινών τουριστών να επισκεφθούν την Τουρκία, λόγω της καθίζησης των ισραηλινοτουρκικών σχέσεων.

Κατά την επίσκεψη Σαμαρά του 2013, στο Ισραήλ, υπογράφηκε διμερής συμφωνία τουριστικής συνεργασίας¹²⁶, ώστε να γίνουν ευκολότερες οι διαδικασίες πρόσβασης των τουριστών και στις δύο(02) χώρες, όπως και η δημιουργία, η έμφαση και η προώθηση κοινών τουριστικών πακέτων από μακρινούς προορισμούς, όπως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς και η Κίνα, καθώς κατά το 2012, 400 χιλ Ισραηλινοί τουρίστες επισκέφθηκαν την χώρα μας.

¹²⁵ Eliezer, (2011), σελ46 – 49.

¹²⁶ Eliezer, (2020), σελ28.

Το 2014, οι Ισραηλινοί τουρίστες ανήλθαν και πάλι στο νούμερο των 400 χιλ, ενώ κατά το εννεάμηνο του 2015, ο αριθμός αυτός είχε ήδη ξεπεραστεί¹²⁷. Το 2018, οι αφίξεις Ισραηλινών τουριστών ξεπέρασαν τις 570 χιλ αφίξεις, επιτυγχάνοντας αύξηση άνω του 13,3% σε σχέση με το 2017, όπου ανέρχονταν σε 503 χιλ αφίξεις, ενώ σε σχέση με το 2013, ο τουριστικός πληθυσμός έχει αυξηθεί κατά 1,5 φορές.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Αφίξεις από το Ισραήλ στην Ελλάδα	348,317	384,842	405,870	445,572	503,047	570,718
Ποσοστό στο σύνολο των αφίξεων	1.94%	1.74%	1.71%	1.79%	1.85%	1,63%
Μεταβολή	11.22%	10.48%	5.46%	9.78%	12.89%	13,3%

Εικόνα 07: Αφίξεις Ισραηλινών Τουριστών περιόδου 2013 - 2018

Ο αριθμός αυτός, αντιστοιχεί σε αύξηση 800% σε σχέση με το 2010, κατατάσσοντας την Ελλάδα στους δημοφιλέστους τουριστικούς προορισμούς για τους Ισραηλινούς για το 2018, μετά την Γαλλία και την Ιταλία¹²⁸, ενώ για την τριετία 2016 - 2018 παρατηρείται γεωμετρική άνοδος των αφίξεων. Αντιθέτως, ο αριθμός των Ελλήνων τουριστών προς το Ισραήλ, είναι κάτω του 8% μεσοσταθμικά.

TABLE VISITOR ARRIVALS			
Thousands	2019	2018	2017
Greece	44.3	30.9	28.9

Εικόνα 08: Αφίξεις Ελλήνων Τουριστών περιόδου 2017 - 2018

¹²⁷ ΥΠΕΞ/Β3, *Ενημερωτικό Σημείωμα για τις Οικονομικές και Εμπορικές Σχέσεις Ελλάδας – Ισραήλ*, Αθήνα, 2016, σελ2.

¹²⁸ Γρ. ΟΕΥ Τελ Αβίβ, *Εισερχόμενος και Εξερχόμενος Τουρισμός*, Πρεσβεία Τελ Αβίβ, Τελ Αβίβ, 2020, σελ3, 11.

6^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ
Ελληνοϊσραηλινές Σχέσεις Περιόδου 2010 - 2018,
υπό το Πρίσμα της Οικονομικής και Εμπορικής Πολιτικής

Η χώρα μας, εξάγει στο Ισραήλ, κατά την εξεταζόμενη περίοδο¹²⁹:

- αιθέρια έλαια, καλλυντικά και σαπούνια
- απορρυπαντικά και χρώματα
- άργιλο, σίδηρο, χαλκό, γάλυβα και δομικά υλικά
- κεραμικά,

---

¹²⁹ Γρ. ΟΕΥ Τελ Αβίβ, (2020), σελ35.

- λαχανικά, ποτά, φρούτα και καπνικά προϊόντα
- λέβητες, μηχανές και μηχανολογικό εξοπλισμό
- λιπαντικά, πετρελαιοειδή, πλαστικά,
- παιχνίδια,
- φάρμακα,
- χαρτικά.

Αντιστοίχως, εισάγει¹³⁰:

- άργιλο, μέταλλα, χαλκό και χάλυβα,
- βιομηχανικά φυτά, εσπεριδοειδή, καρπούς, λιπάσματα και σπόρους
- έπιπλα και μηχανολογικό εξοπλισμό,
- πετρελαιοειδή, πλαστικά, χαρτικά και χημικά προϊόντα.

Διμερείς οικονομικές-εμπορικές σχέσεις 2012-2018								
	2018	Μεταβ.	2017	2016	2015	2014	2013	2012
	εκ. €	%	εκ. €	εκ. €	εκ. €	εκ. €	εκ. €	εκ. €
Εξαγωγές αγαθών από την Ελλάδα Με πετρελαιοειδή (προϊόντα κεφ. 27 εκ. €)	400,04	-9.58	442,42	270,53	227,03	203,59	395,43	596,27
ΕΞ/Χωρίς πετρελαιοειδή - εκ €	313,61	+24.31	267,85	185,47	153,59	130,28	135,94	132,61
Εισαγωγές αγαθών στην Ελλάδα Με πετρελαιοειδή (προϊόντα κεφ. 27) - εκ €	563,15	+5.02	535,54	317,44	445,57	260,48	192,06	150,36
ΕΙΣ/Χωρίς πετρελαιοειδή εκ €	152,89	-11.68	171,71	143,97	129,29	120,57	89,03	100,53
Όγκος Εμπορίου - εκ €	963,20	-1.57	977,96	587,87	680,96	467.07	587,49	746,63
Εμπορικό Ισοζύγιο - εκ €	-163,11	+73.96	-93,12	-47,00	-208,88	-56.89	+203,37	+445,91
Προϊόντα που εξάγουμε	πετρελαιοειδή, τεχνουργήματα από αργίλιο, πλαστικά προϊόντα, σίδηρος, χαλκός και τεχνουργήματα χαλκού, χάλυβας, σαπούνια, λιπαντικά, δομικά υλικά, παιχνίδια, παρασκευάσματα λαχανικών και φρούτων, λέβητες και μηχανές, αιθέρια έλαια, φάρμακα καλλυντικά, χρώματα και βαφές, χαρτικά, απορρυπαντικά, καπνά, φάρμακα, κεραμικά, ποτά							
Προϊόντα που εισάγουμε	πετρελαιοειδή, μέταλλα, μηχανολογικό εξοπλισμό, πλαστικά, χημικά προϊόντα, χάλυβα, χαλκό, λιπάσματα, χαρτικά, βιομηχανικά φυτά, εσπεριδοειδή, έπιπλα, καρπούς, σπόρους, λιπάσματα, τεχνουργήματα από αργίλιο, τεχνουργήματα από χαλκό, οργανικά χημικά προϊόντα, χαρτικά							

Εικόνα 09: Ελληνοϊσραηλινές Εισαγωγές - Εξαγωγές περιόδου 2012 - 2018

¹³⁰ Ibid:σελ35.

6.1 Εμπορικές Σχέσεις

Το 2012 οι εξαγωγές από την Ελλάδα προς το Ισραήλ, αυξήθηκαν κατά 312%, συγκριτικά με το 2011, λαμβάνοντας την 18^η θέση στην κατάταξη εισαγωγών του Ισραήλ, ενώ στην ΕΕ των 28, βρίσκεται στην 10^η θέση των εισαγωγών, από το Ισραήλ¹³¹, ακολουθούμενη από μια βραχυπρόθεσμη, αλλά απότομη πτώση, η οποία αντιστρέφεται μετά το 2014.

Φθάνοντας στο 2018, με βάσει τα δημοσιευμένα στοιχεία της Έκθεσης 2019, του Γρ. ΟΕΥ της Πρεσβείας μας στο Τελ Αβίβ, σχετικά με την Οικονομία του Ισραήλ και την Ανάπτυξη των Οικονομικών Σχέσεων Ελλάδας - Ισραήλ, η χώρα μας κατείχε την 26^η θέση ανάμεσα στους εξαγωγείς του Ισραήλ, αντιστοιχώντας στο 0,47% του συνολικού ποσού των ισραηλινών εισαγωγών. Σε επίπεδο ΕΕ των 28, η χώρα μας κατέχει την 14^η θέση.

---

¹³¹ Γρ. ΟΕΥ Τελ Αβίβ, «Δελτίο Οικονομικής Επικαιρότητας Αρ1», Πρεσβεία Τελ Αβίβ, Τελ Αβίβ, 2013, σελ3.

Κατάταξη	Χώρα	Αξία εξαγωγών 2019 σε \$	% στο σύνολο 2019	Μεταβολή αξίας εξαγωγών 2018-2019 %	% στο σύνολο 2018
1	ΕΕ 28	30,356	36,3	-4,2	41,2
2	Γερμανία	6,182	7,4	12,3	7,1
3	Βέλγιο	4,042	4,8	5,4	5
4	Μ. Βρετανία	3,249	3,8	-89,3	8
5	Ολλανδία	3,108	3,7	-5,6	4,3
6	Ιταλία	3,070	3,7	7,4	3,7
7	Γαλλία	2,233	3,66	1,6	2,86
8	Ισπανία	1,765	2,67	10,2	2,1
9	Ιρλανδία	1,158	2,1	-1,8	1,5
10	Σουηδία	813.3	1,4	12.2	0,9
11	Τσεχία	809.7	1	18.4	0,86
12	Αυστρία	578.2	0,69	5.7	0,71
13	Πολωνία	483.5	0,57	14.1	0,54
14	Ελλάδα	351,2	0,41	-3.4	0,47
15	Δανία	351.2	0,38	18.9	0,33
16	Φινλανδία	320.3	0,34	1.7	0,37
17	Ουγγαρία	289.7	0,33	-7.8	0,39
18	Πορτογαλία	279.4	0,31	11.3	0,3
19	Ρουμανία	253.5	0,3	11.8	0,29
20	Κύπρος	233.4	0,29	-83.3	0,55
21	Σλοβακία	210.3	0,27	10.9	0,24
22	Λουξεμβούργο	150.8	0,25	-20	0,23
23	Βουλγαρία	118.2	0,2	22.2	0,12
24	Μάλτα	107.2	0,14	76.8	0,03
25	Λιθουανία	78.7	0,12	22.4	0,07
26	Σλοβενία	71	0,08	-4.5	0,09
27	Λετονία	55.1	0,06	9.6	0,06
28	Κροατία	43.6	0,05	40.4	0,03
29	Εστωνία	43.3	0,05	50.6	0,027

Εικόνα 10: Κατάταξη Εξαγωγών Μελών ΕΕ, προς το Ισραήλ, Κατά το 2018

Το 2012, το Ισραήλ κατείχε την 13^η θέση ως εισαγωγέας ελληνικών προϊόντων. Αντιστοίχως για το 2018, η Ελλάδα κατείχε την 11^η θέση εισαγωγέα ισραηλινών προϊόντων. Η θέση αυτή αντιστοιχεί στο 1% του συνολικού εξαγωγικού εμπορίου, με το κόστος αυτών να ανέρχεται σε 400 εκατ δολάρια.

Κατάταξη	Χώρα	Αξία εισαγωγών	% στο σύνολο	Μεταβολή μεταξύ 2 τελευταίων χρόνων
1	ΕΕ 28	28,114	41.2	-
2	ΗΠΑ	8,855	13.0	-
3	Ελβετία	6,926	10.1	-
4	Κίνα	6,125	9.0	-
5	Τουρκία	2,588	3.8	-
6	Χόνγκ Κόνγκ	1,927	2.8	-
7	Ιαπωνία	1,842	2.7	-
8	Ινδία	1,531	2.2	-
9	Σιγκαπούρη	1,478	2.2	-
10	Νότιος Κορέα	1,352	2.0	-
	Ελλάδα	400	0.6	-9,5

Εικόνα 11: Ισραηλινές Εισαγωγές 2018

Γενικότερα, το ελληνοϊσραηλινό εμπόριο παρατηρείται, ότι έχει μεγάλη διακύμανση, κατά την περίοδο 2010 - 2018, ενώ η παρουσία των πετρελαιοειδών είναι κυρίαρχη¹³². Για το Ισραήλ είναι πολύ σημαντική η εμπορική σχέση με την Ελλάδα, καθώς αποτελώντας την πύλη εισόδου με την ΕΕ, δεν υπόκειται σε δασμούς. Ειδικότερα, από 2010 έως το 2013, το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας με το Ισραήλ είναι θετικό, με εμπορικό πλεόνασμα. Από το 2014 και εντεύθεν το εμπορικό ισοζύγιο γίνεται αρνητικό.

Κατάταξη	Χώρα	Αξία εξαγωγών σε €	% στο σύνολο	Μεταβολή μεταξύ 2 τελευταίων χρόνων
1	ΕΕ 28	14,589	28.4	-
2	ΗΠΑ	14,226	27.7	-
3	Κίνα	3,901	7.6	50.0
4	Χόνγκ Κόνγκ	3,527	6.9	-
5	Ινδία	1,782	3.5	18.0
6	Τουρκία	1,583	3.1	-
7	Ελβετία	1,143	2.2	-
8	Ιαπωνία	944	1.8	30.0
9	Βραζιλία	844	1.6	34.0
10	Νότιος Κορέα	797	1.6	-
	Ελλάδα	563	1.1	5.2

Εικόνα 12: Ισραηλινές Εξαγωγές 2018

¹³² Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Τελ Αβίβ, (2020), σελ.35.

Κατά την επίσκεψη Σαμαρά του 2013, στο Ισραήλ, υπογράφηκε διμερής συμφωνία για θέματα οικονομικής ανάπτυξης και νέων τεχνολογιών, ώστε να γίνουν ευκολότερες οι διαδικασίες των επενδύσεων, η ανάπτυξη βασικού πλαισίου στρατηγικής ανάπτυξης οικοσυστήματος καινοτομίας, ενώ υπογράφηκε μνημόνιο συνεργασίας με τον YOZMA, το μεγαλύτερο fund του Ισραήλ, για επενδύσεις καινοτομίας και συμφωνία συνεργασίας, μεταξύ των Invest in Greece και Invest in Israel. Σκοπός η προσέλκυση κοινών ελληνοϊσραηλινών κεφαλαίων για επένδυση σε ελληνικές επιχειρήσεις καινοτομίας.

Σε αντιδιαστολή, τα προβλήματα του ελληνικού εμπορίου για τις εξαγωγές στο Ισραήλ, εστιάζονται¹³³:

- Στις υψηλές προδιαγραφές του ισραηλινού Ινστιτούτο Προδιαγραφών, οι οποίες περιλαμβάνουν αργές και χρονοβόρες διαδικασίες έγκρισης υποχρεωτικών προδιαγραφών των εισαγομένων προϊόντων.
- Τα πιστοποιητικά, που συνοδεύουν τα προϊόντα, από αντίστοιχα ευρωπαϊκά ινστιτούτα, δεν αναγνωρίζονται.
- Οι υψηλοί δασμοί στα γαλακτοκομικά προϊόντα και στο μέλι.
- Η απαίτηση για έκδοση πιστοποιητικού Kosher, για την εισαγωγή κρασιών, μεταποιημένων τροφίμων, νωπού κρέατος, πουλερικών κα.

Εξαιτίας των αναφερόμενων προβλημάτων, το 2015 παρατηρήθηκε αύξηση στο ελληνοϊσραηλινό εμπορικό ισοζύγιο, υπέρ του Ισραήλ¹³⁴.

Στα πλαίσια περαιτέρω διεύρυνσης της ελληνοϊσραηλινής οικονομικής συνεργασίας, το 2016 υπεγράφη Συμφωνία Ναυτιλιακών Μεταφορών. Μέσω της συμφωνίας αυτής, επιδιώκεται η μετατροπή κεντρικών λιμένων της χώρας μας, σε διαμετακομιστικούς κόμβους, είτε του κλάδου της ενέργειας, είτε λοιπών εμπορικών

---

¹³³ Ibid: σελ38.

¹³⁴ ΥΠΕΞ/Β3, (2016), σελ2.

δραστηριοτήτων, με την χρήση πλοίων υπό ελληνική σημαία¹³⁵. Την ίδια χρονιά ξεκίνησε πρόγραμμα καθοδήγησης νέων Ελλήνων επιχειρηματιών από Ισραηλινούς ειδικούς του συνδέσμου Ισραηλινών Βιομηχανιών Προωθημένης Τεχνολογίας, σε τομείς υψηλής τεχνολογίας και επιστημών¹³⁶.

Το 2017 πραγματοποιήθηκε ανασύσταση του Ελληνοϊσραηλινού Εμπορικού Επιμελητηρίου. Η επανασύσταση του έγινε προκειμένου να ευαισθητοποιήσει τους οικονομικούς και πολιτιστικούς οργανισμούς, τις επιχειρήσεις και τους επιχειρηματίες των εμπλεκόμενων χωρών, για την σημασία της διατήρησης των οικονομικών δεσμών και της επιχειρηματικής συνεργασίας, μεταξύ Ισραήλ και Ελλάδας. Επίσης, επικεντρώνεται σε εμπορικά και επιχειρηματικά θέματα, μέσω συνεργασίας με κυβερνητικούς και εμπορικούς οργανισμούς. Επίσης, προωθεί projects, εμπορικές εκθέσεις, επιχειρηματικές ευκαιρίες, και σεμινάρια¹³⁷.

6.2 ΑΞΕ Ελλάδα - Ισραήλ

Οι ΑΞΕ μεταξύ των δύο(02) χωρών βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα και αυτό ισχύει, γιατί το Ισραήλ γενικότερα θεωρείται μια «απομονωμένη» οικονομία, λόγω των εχθρικών σχέσεων, που είχε μέχρι το πρόσφατο παρελθόν, με τον περίγυρο του. Σύμφωνα με στοιχεία της ΤτΕ, το ύψος της σωρευτικής λογιστικής αξίας συμμετοχών ισραηλινών κατοίκων, σε επιχειρήσεις άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα κατά το 2011, ανήλθε σε 30 εκατ ευρώ.

Οι κυριότερες ισραηλινές επενδύσεις στην χώρα μας εντοπίζονται στους τομείς της ψυχαγωγίας, όπως casinos και ξενοδοχεία¹³⁸, των ασφαλιστικών

---

¹³⁵ Γρ. ΟΕΥ Τελ Αβίβ, (2020), σελ45.

¹³⁶ ΥΠΕΞ/Β3, (2016), σελ1.

¹³⁷ Εμπορικό Επιμελητήριο Ελλάδος - Ισραήλ, «*Το Εμπορικό Επιμελητήριο Ισραήλ - Ελλάδας Είναι εδώ για Εσάς, στο Ισραήλ και στο Εξωτερικό*», <https://www.israelgreece.com/el/>, (ανακτήθηκε την 17 Ιουλ '20).

¹³⁸ Μπεκιάρης, (2012).

υπηρεσιών και των ΑΠΕ, ορμώμενες από το γεγονός της επένδυσης σε μια χώρα - μέλος της ΕΕ¹³⁹. Το ύψος των ΑΞΕ παρέμεινε σταθερό και κατά το 2014¹⁴⁰.

(ποσά σε εκ €)	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ΑΞΕ προς την Ελλάδα (απόθεμα)	€ 31,0	€ 31,0	€ 33,0	€ 33,0	€ 39,0	€ 56,0
Ελληνικές άμεσες επενδύσεις στο Ισραήλ (απόθεμα)	-	-	-	-	-	-

Εικόνα 13: ΑΞΕ Ελλάδος – Ισραήλ Περιόδου 2013 - 2018

Για το 2017, οι επενδύσεις από πλευράς Ισραήλ, στην Ελλάδα ανήλθαν σε περίπου 39 εκατ ευρώ, ενώ το 2018 παρουσίασαν μια εκρηκτική άνοδο κατά 58%, εστιαζόμενες στις ΑΠΕ, τις ασφαλιστικές υπηρεσίες, τον ξενοδοχειακό κλάδο και τα casinos¹⁴¹, ενώ οι αντίστοιχες ελληνικές, όλη την περίοδο 2010 - 2018, είναι αμελητέες. Γενικότερα, η επενδυτική εστίαση των ισραηλινών επιχειρήσεων στρέφεται στην διαχείριση και επεξεργασία υγρών και στερεών αποβλήτων, στην ενέργεια, την πληροφορική, τις νέες τεχνολογίες και τον τουρισμό.

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στο real estate, στο οποίο εμπλέκονται επιχειρήσεις, αλλά και ιδιώτες, λόγω της διαδικασίας της «χρυσής» βίζας, από πλευράς του ελληνικού κράτους. Κατά το 2018, έγινε η μίσθωση και ανακατασκευή του ξενοδοχείου ΕΣΠΕΡΙΑ στο κέντρο της Αθήνας, μετά από διαγωνισμό, από την FATTAL GROUP, η οποία διαθέτει ήδη στην Ρόδο, τις ξενοδοχειακές μονάδες LINDEN RHODES και MISTRAL. Επίσης, το fund ZOIA διαχειρίζεται 19 ακίνητα στον ελλαδικό χώρο, τα οποία τα ανακατασκευάζει και τα εκμισθώνει.¹⁴²

¹³⁹ Ντόκος, (2011), σελ10.

¹⁴⁰ ΥΠΕΞ/Β3, (2016), σελ2.

¹⁴¹ Γρ. ΟΕΥ Τελ Αβίβ, (2020), σελ39.

¹⁴² Ibid: σελ39 - 40.

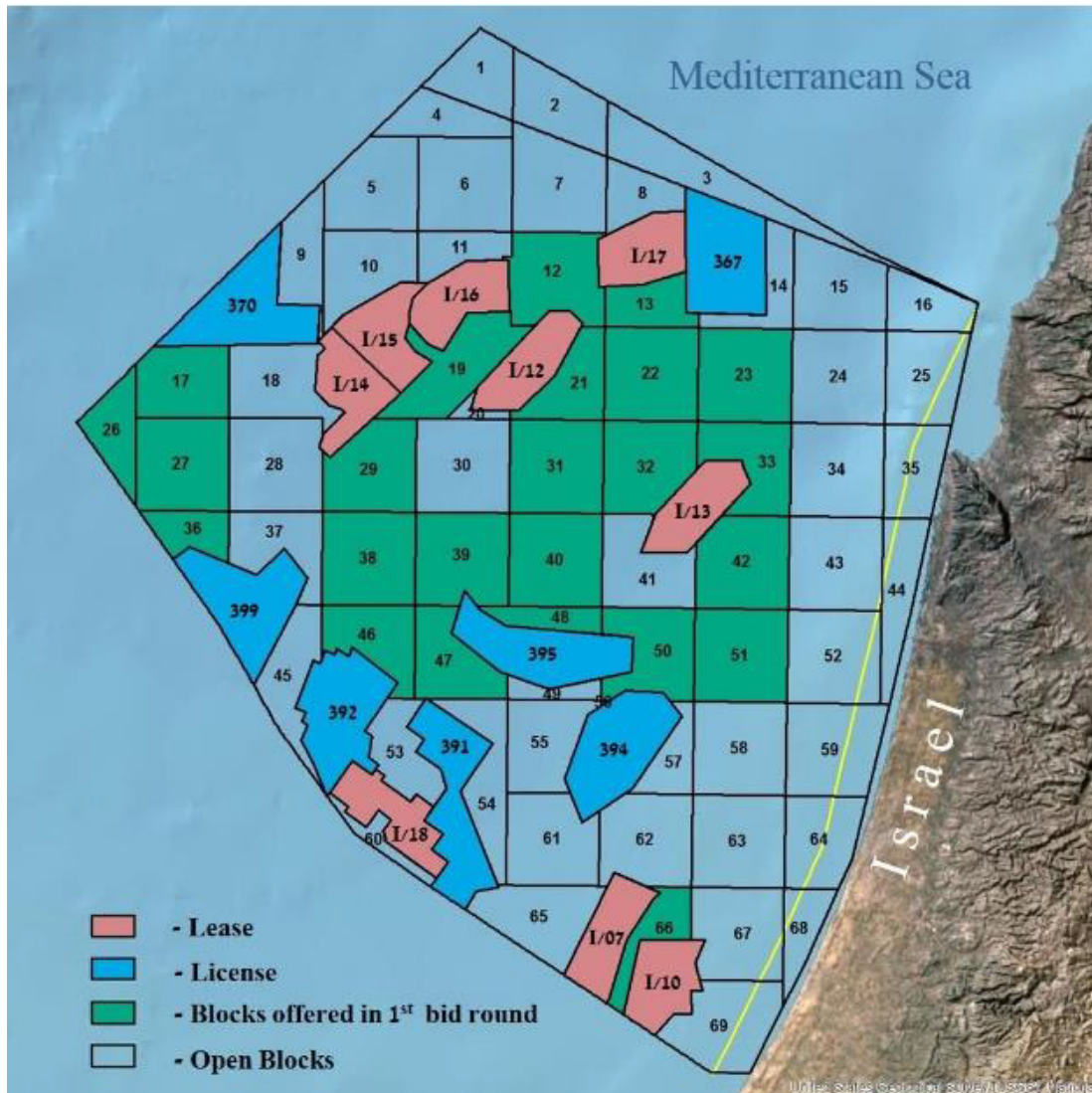
Εικόνα 14: Κοιτάσματα Υ/Α εντός Ισραηλινής ΑΟΖ

Από ελληνικής πλευράς, η εταιρεία ENERGEAN OIL & GAS κατάφερε να συνάψει συμφωνία με το Ισραήλ, ύψους 148,5 εκατ δολαρίων, για την απόκτηση άδειας εκμεταλλεύσεως πέντε(05) οικοπέδων Υ/Α στα κοιτάσματα Tanin και Karish, μέσω κοινοπραξίας ινδικών εταιρειών¹⁴³.

Η ελληνική εταιρεία ίδρυσε και θυγατρική αυτής, στο Ισραήλ. Τονίζεται, ότι η κοινοπραξία αυτή, είναι η μοναδική μη ισραηλινή, στην αξιοποίηση των κοιτασμάτων, εντός της ισραηλινής ΑΟΖ¹⁴⁴.

¹⁴³ Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Τελ Αβίβ, «Ετήσια Έκθεση για την Οικονομία του Ισραήλ και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις 2017 – 2018», Πρεσβεία Τελ Αβίβ, Τελ Αβίβ, 2019, σελ29.

¹⁴⁴ Κουσκουβέλης, (2018), σελ84.

Εικόνα 15: Τεμάχια Οικοπέδων Υ/Α της Ισραηλινής ΑΟΖ προς Εμπορική Εκμετάλλευση.

6.3 Συμπερασματικά

Την περίοδο 2010 - 2018, γενικότερα παρατηρείται, ότι οι επιχειρηματικές πρωτοβουλίες ήταν κυρίως περιορισμένες συνέργειες του ιδιωτικού και του χρηματοπιστωτικού τομέα, ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημίων¹⁴⁵, στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας, του real estate, των φαρμακευτικών προϊόντων, της κάνναβης και του τουρισμού¹⁴⁶, ενώ το εμπορικό ισοζύγιο παρουσιάζει αυξητικές τάσεις.

¹⁴⁵ Γρ. ΟΕΥ Τελ Αβίβ, (2019), σελ25.

¹⁴⁶ Γρ. ΟΕΥ Τελ Αβίβ, (2020), σελ40.

Οι συμφωνίες οικονομικού αντικειμένου, που υπογράφηκαν την παρούσα περίοδο, παρατίθενται ως κάτωθι¹⁴⁷:

- 19 Αυγ '11: Συμφωνία Αεροπορικών Μεταφορών
- 08 Οκτ '13: Συμφωνία Κινηματογραφικής Συμπααραγωγής
- 13 Μαρ '17: Συμφωνία για τις Θαλάσσιες Μεταφορές
- 07 Μαι '17: Μνημόνιο Κατανόησης για τη Μείωση των Δασμών Διεθνούς Περιαγωγής των Υπηρεσιών Τα-Η.

Οι ελληνοϊσραηλινές οικονομικές σχέσεις χαρακτηρίζονται από ένα σύντομο ιστορικό παρελθόν, ωστόσο προσφέρουν δυνατότητες ευρείας συνεργασίας, τόσο στο εμπορικό, όσο και στο επενδυτικό κομμάτι, κυρίως μέσω του τομέα του τουρισμού και της ενέργειας. Η ισραηλινή τεχνογνωσία σε κρίσιμους παραγωγικούς τομείς παραγωγής, έχει οδηγήσει στην ανακοίνωση, για την εν λόγω περίοδο, συμπράξεων επιχειρηματικών σχημάτων, τα οποία όμως για διάφορους λόγους δεν κατάφεραν να υλοποιηθούν¹⁴⁸.

7ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Σχέσεις Κύπρου – Ισραήλ την εξεταζόμενη χρονική περίοδο

Οι θετικές εξελίξεις των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων, οφείλονται εν πολλοίς στην κυπριακή εξωτερική πολιτική. Η Κύπρος αναγνωρίζοντας την αντικειμενική γεωστρατηγική σημασία της θέσης της, στο σύμπλοκο της Αν.Μεσογείου προέβη στην σύναψη και οικοδόμηση ισχυρών δεσμών με πολλαπλασιαστικά οφέλη, με

---

¹⁴⁷ Ibid: σελ73 - 76.

¹⁴⁸ Διακαντώνης, Μιχαήλ, «Η Οικονομική Διπλωματία Ελλάδας - Ισραήλ: Μια Ιστορία με Βραχύ Παρελθόν και Ευοίονο Μέλλον», (13 Αυγ '18), <https://www.helleniculturaldiplomacy.com/h-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%A-%CE%B4%CE%B9%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B9%CF%83/>, (ανακτήθηκε την 20 Ιουλ '20).

χώρες, που αποτελούν παράγοντες καθορισμού πολιτικών στην περιοχή. Μια εξ αυτών είναι και το Ισραήλ¹⁴⁹. Οι ενέργειες αυτές, στηρίζονται στο γεγονός, ότι η Κύπρος χρειάζεται το Ισραήλ και το Ισραήλ την Κύπρο, σε ενεργειακά θέματα και θέματα ασφαλείας. Ιδιαίτερος, λαμβάνοντας υπόψη την πραγματικότητα, ότι η Κύπρος είναι η μοναδική γειτνιάζουσα χώρα, μη εχθρική στο Ισραήλ.

7.1 Εξωτερική Πολιτική

Το 2010, Κύπρος και Ισραήλ προέβησαν σε σύναψη συμφωνίας οριοθέτησης ΑΟΖ, με αφορμή τα τεράστια κοιτάσματα Υ/Α, που βρέθηκαν στην περιοχή, ενώ ωρίτερα ακολούθησε την ίδια εξωτερική πολιτική και με τις λοιπές χώρες της περιοχής¹⁵⁰. Ο καθορισμός ορίστηκε με την αρχή της «Μέσης Γραμμής» σε 12 σημεία, με βάση το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας¹⁵¹, αφήνοντας το ενδεχόμενο τροποποίησης, με βάση της αρχές του εθιμικού Διεθνούς Δικαίου. Με την συμφωνία αυτή, ορίστηκε η υποχρεωτική συνεργασία μεταξύ των δύο(02) μερών, στην αξιοποίηση των κοιτασμάτων, για τα κοιτάσματα, τα οποία βρίσκονται εντός των ΑΟΖ τους και επεκτείνονται, εκατέρωθεν αυτών¹⁵².

Σε εξέλιξη βρίσκονται οι διαπραγματεύσεις για την υπογραφή συμφωνίας Κύπρου - Ισραήλ για την «Ανάπτυξη Υ/Α Πόρων που εκτείνονται εκατέρωθεν της Μέσης Γραμμής». Επισημαίνεται, ότι το Ισραήλ είναι η μοναδική χώρα σε παγκόσμιο επίπεδο, που δεν προχώρησε σε μονομερή ανακήρυξη ΑΟΖ, αλλά σε συμφωνία με άλλο κράτος¹⁵³.

---

¹⁴⁹ Γιαννακόπουλος, (2014), σελ8.

¹⁵⁰ Σταμπολής και Μεζαρτάσογλου, (2018), σελ75.

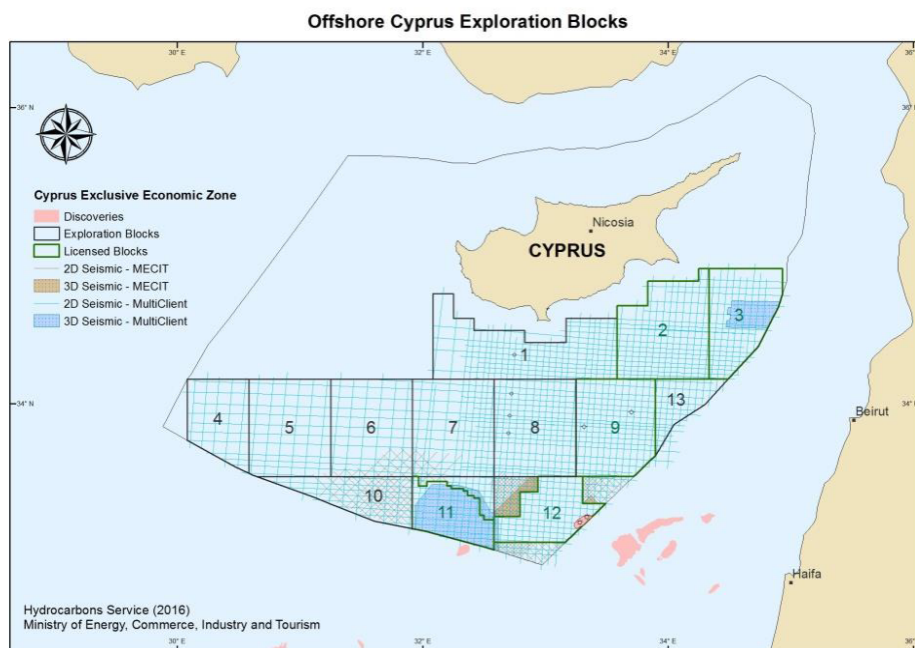
¹⁵¹ Προδρομίδου, (2013), σελ79.

¹⁵² Στρατή, Α., *Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες και Οριοθέτηση με Γειτονικά Κράτη*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2012, σελ114 - 118.

¹⁵³ Ιωάννου, Κρ. και Στρατή, Α., *Δίκαιο της Θάλασσας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013, σελ187.

Εικόνα 16: Οριοθετημένες ΑΟΖ Ισραήλ - Κύπρου

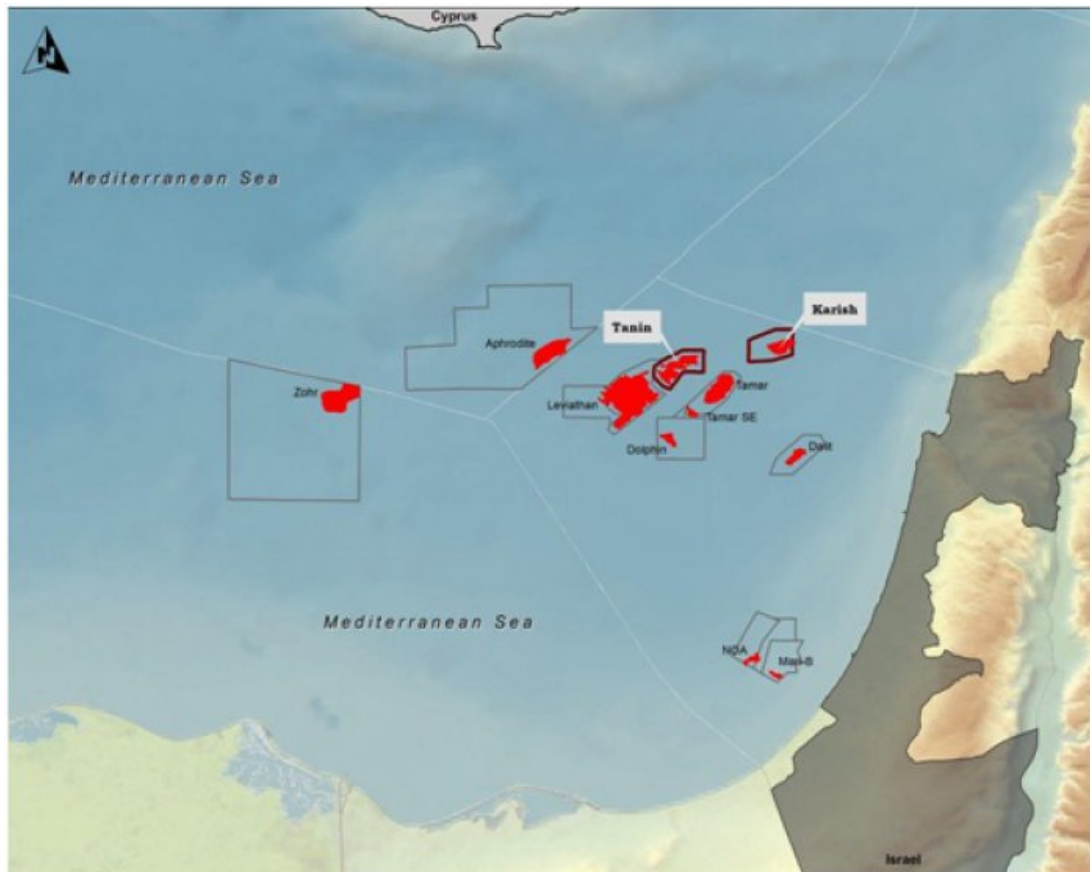
Εικόνα 17: Ενεργειακά Οικόπεδα ΑΟΖ Κύπρου

7.2 Ενεργειακές και Οικονομικές Σχέσεις

Το επόμενο έτος υπογράφηκαν συμφωνίες στους τομείς της έρευνας και ανάπτυξης, των ΑΠΕ και των T-H, με εκατέρωθεν επισκέψεις των ανώτατων

αρχόντων των δύο(02) χωρών. Εντός του πλαισίου αυτού, το Ισραήλ έστειλε γεννήτριες για την κάλυψη των κυπριακών αναγκών, μετά την τεράστια έκρηξη στην NB του κυπριακού ΠΝ, που είχε ως συνέπεια την καταστροφή του διπλανού κύριου σταθμού παραγωγής ενέργειας της νήσου¹⁵⁴.

Εικόνα 18: Ενεργειακά Κοιτάσματα ΑΟΖ Ισραήλ

Και οι δύο(02) χώρες την εξεταζόμενη περίοδο προχώρησαν σε έρευνες κοιτασμάτων εντός των ΑΟΖ τους, εντοπίζοντας σημαντικά κοιτάσματα Υ/Α προς αξιοποίηση, καθιστώντας την λεκάνη της Αν.Μεσογείου, ενεργειακό κόμβο για τον διανυόμενο αιώνα. Το 2013, η Κύπρος παραχώρησε άδειες για την κατασκευή εγκαταστάσεων υγροποιημένου Φ/Α, στις ισραηλινές εταιρείες DELEK και ANVER¹⁵⁵, ενώ υπογράφηκε και μνημόνιο συναντίληψης, για την δημιουργία τερματικού σταθμού υγροποίησης φυσικού αερίου.

¹⁵⁴ Πρεσβεία Κύπρου στο Ισραήλ, «Σχέσεις Κύπρου - Ισραήλ», http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_telaviv.nsf/DMLbilateral_gr/DMLbilateral_gr?OpenDocument, (ανακτήθηκε την 20 Ιουλ '20).

¹⁵⁵ Ιωάννου και Στρατή, (2013), σελ151.

Επίσης, η ισραηλινοκυπριακή συνεργασία έχει επεκταθεί σε μια σειρά τομέων, όπως στον τουρισμό, στην γεωργία και στις επιστήμες. Οι εμπορικοί δεσμοί και το διμερές εμπόριο έχουν επίσης διευρυνθεί σημαντικά. Πολλοί ισραηλινοί επιχειρηματίες επενδύουν στον τουριστικό τομέα και στο real estate της νήσου, εκμεταλλευόμενοι τον χαμηλό εταιρικό φόρο του κυπριακού κράτους, μέσω της ίδρυσης υπεράκτιων εταιρειών¹⁵⁶.

Οι συμφωνίες αυτές, αποτελούν διπλωματικές επιτυχίες της Κύπρου, η οποία όντας σε καθεστώς casus belli από την Τουρκία και υπό οικονομική κρίση, έχει δημιουργήσει στρατηγικές συνεργασίες στην περιοχή¹⁵⁷, με αυτοσκοπό να καταστεί ενεργειακός κόμβος για την ΕΕ, στα πλαίσια ανεξαρτητοποίησης της από την ρωσική ενεργειακή εξάρτηση¹⁵⁸.

7.3 Στρατιωτική Διπλωματία

Στο επίπεδο της στρατιωτικής διπλωματίας, έχει αναπτυχθεί μια στενή σχέση, τόσο σε επίπεδο συνεκπσεων, όσο και σε επίπεδο εξοπλισμών, η οποία άρχεται από το έτος 2012 και η οποία, είχε προκαλέσει σφόδρα αντίδραση της Τουρκίας. Με την έναρξη της στρατιωτικής συνεργασίας, το έτος αυτό, ο ισραηλινός πρωθυπουργός Netanyahu επισκέφθηκε την Λευκωσία, όντας ο πρώτος ισραηλινός ηγέτης, που επισκέφθηκε την Κύπρο.

Ειδικότερα, το 2013 πραγματοποιήθηκε εντός του FIR Λευκωσίας μεγάλη αεροπορική άσκηση, με συμμετοχή ελληνικών και ισραηλινών αφών, ενώ το 2014 υπογράφηκε σύμφωνο αμυντικής συνεργασίας, το οποίο περιελάμβανε την ανταλλαγή, αλλά και τη μη δημοσιοποίηση διαβαθμισμένων πληροφοριών, εκατέρωθεν. Κατά τα έτη 2016 και 2017, η Κύπρος προέβη σε προμήθεια ενός

---

¹⁵⁶ Πρεσβεία Κύπρου στο Ισραήλ, «Σχέσεις Κύπρου - Ισραήλ», http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_telaviv.nsf/DMLbilateral_gr/DMLbilateral_gr?OpenDocument, (ανακτήθηκε την 20 Ιουλ '20).

¹⁵⁷ Dokos, (2012), p572.

¹⁵⁸ Γιαννακόπουλος, (2014), σελ8.

ΠΑΘ¹⁵⁹ και τυφεκίων μάχης για τις ΕΔ της¹⁶⁰. Ωστόσο, το γεγονός, το οποίο μεταφράστηκε πολυεπίπεδα σε διεθνές επίπεδο, ήταν οι αλληπάλληλες ΤΑΜΣ, που πραγματοποιήθηκαν, όπως:

- «ΟΝΗΣΙΛΟΣ - GIDEON 2014», η οποία επαναλήφθηκε και κατά το έτος 2016¹⁶¹,
- «ΚΙΝΥΡΑΣ - SAUL 2017», την περίοδο 11 - 14 Ιουν '17, όπου μονάδες ΕΔ των δύο(02) στρατών, συνεκπικαν σε κυπριακό έδαφος, με την υποστήριξη από ισραηλινά αεροπορικά μέσα¹⁶²,
- «ΝΙΚΟΚΛΗΣ – DAVID» και
- «ΙΑΣΩΝ»¹⁶³.

Η πολιτικοστρατιωτική σχέση, που έχει αναπτυχθεί, σε διμερές επίπεδο, προκύπτει από το υπαρκτό γεγονός της ανάγκης προστασίας των κοιτασμάτων εντός κυπριακής ΑΟΖ, σε συνάρτηση της πραγματικής απειλής της Τουρκίας, στην περιοχή. Η παροχή υποδομών επί του κυπριακού εδάφους για τις ισραηλινές ΕΔ, παρέχει πρόσθετη δυνατότητα απόκτησης στρατηγικού βάθους στο Ισραήλ, ενώ η παρουσία αυτών, αποτελεί έναν ανασταλτικό παράγοντα στις τουρκικές επιδιώξεις στην Κύπρο. Για το Ισραήλ, η Κύπρος είναι η νήσος «βατήρας» για την Ελλάδα και κατ' επέκταση για την πρόσβαση στην ΕΕ.

---

¹⁵⁹ Τσιμπούκης, Γεώργιος, «Την Αγορά 1+3 Σκαφών Ανοικτής Θαλάσσης και την Ίδρυση Ακτοφυλακής Αποφάσισε η Κύπρος», (03 Νοε '15), <https://www.viadiplomacy.gr/tin-agora-13-peripolikon-skafon-aniktis-thalassis-ke-tin-idrisi-aktofilakis-apofasise-i-kipros/>, (ανακτήθηκε την 20 Ιουλ '20).

¹⁶⁰ Σάββας, Δ.Βλάσσης, «Ο Νέος Οπλισμός των Κυπρίων ΚΔ», Δούρειος Ίππος Νο32, Αθήνα, 2017, σελ8 - 27.

¹⁶¹ ΓΕΕΦ, «Άσκηση ΟΝΗΣΙΛΟΣ – ΓΕΔΕΩΝ 2016», (31 Οκτ '16), <http://www.army.gov.cy/index.php/en/announcements/details/event-288>, (ανακτήθηκε την 21 Ιουλ '20).

¹⁶² Σάββας, Δ.Βλάσσης, «ΚΙΝΥΡΑΣ - SAUL 2017», Δούρειος Ίππος Νο31, Αθήνα, 2017, σελ16 - 23.

¹⁶³ Κουσκουβέλης, (2018), σελ73.

8ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Σχέσεις Τουρκίας – Ισραήλ την εξεταζόμενη χρονική περίοδο

Το καθοριστικό γεγονός, για την πλήρη ρήξη των τουρκοϊσραηλινών σχέσεων αποτελεί το συμβάν του “Mavi Marmara”, στις 31 Μαΐ ‘10¹⁶⁴, το οποίο θορόβησε ιδιαίτερος την Τουρκία, ώστε ο Πρόεδρος Recep Tayyip Erdoğan να δηλώσει: «Σήμερα είναι ένα σημείο μεταστροφής της Ιστορίας. Τίποτα δεν θα είναι το ίδιο»¹⁶⁵, διακόπτοντας τις διπλωματικές σχέσεις με το Ισραήλ¹⁶⁶. Οι αμερικανικές πιέσεις προς το Ισραήλ, οδήγησαν σε δήλωση δημόσιας συγνώμης και συμφωνία για καταβολή αποζημίωσης, η οποία όμως, δεν αποκατέστησε τις σχέσεις¹⁶⁷.

Η αναγνώριση από τις ΗΠΑ, της Ιερουσαλήμ¹⁶⁸, ως πρωτεύουσας του Ισραήλ επί Προεδρίας Trump, ενίσχυσε το ήδη τεταμένο κλίμα, οδηγώντας σε αμφότερη απόσυρση των διπλωματικών αποστολών τους. Όμως, παρά την διακοπή των διπλωματικών σχέσεων, η συνεργασία στον τομέα της οικονομίας συνεχίστηκε,

---

¹⁶⁴ Μπρούμας, (2020), σελ76.

¹⁶⁵ Efrat, E.Aviv, “The Efraim Elrom Affair and Israel–Turkey Relations”, Middle Eastern Studies, Vol49 No5, 2013, pp. 750 - 769.

¹⁶⁶ Kanat, B.Kilic, “Turkish - Israeli Reset: Business as Usual?”, Middle East Policy, VolXX No2, 2013, 113.

¹⁶⁷ Arbell, Dan, *The US - Turkey - Israel Triangle*, Brookings Center for Middle East Policy, 2014, p34.

¹⁶⁸ Γεωργακόπουλος, Στέφανος, «Οι ΗΠΑ Εγκαινιάζουν την Πρεσβεία τους στην Ιερουσαλήμ», (14 Μαΐ ‘18), <https://www.dw.com/el/%CE%BF%CE%B9-%CE%B7%CF%80%CE%B1-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%AC%CE%B6%CE%BF%CF%85%CE%BD-%CF%84%CE%BD-%CF%80%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%B2%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B9%CE%B5%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B1%CE%BB%CE%AE%CE%BC/a-43745610>, (ανακτήθηκε την 20 Ιουλ ‘20).

με βελτίωση των διμερών οικονομικών δεικτών, κυρίως μετά το 2015, με τον όγκο του διμερούς εμπορίου να ανέρχεται στο ύψος των 4,3 δις δολαρίων για το 2017¹⁶⁹.

8.1 Τουρκικό και Ισραηλινό Στρατηγικό Δόγμα

Αξιολογώντας την διατάραξη των τουρκοϊσραηλινών σχέσεων, προκύπτει το συμπέρασμα, ότι αυτή προέρχεται, τόσο από τις τουρκικές ηγεμονικές στρατηγικές επιλογές, όσο και από τις αλλαγές ισχύος, σε διεθνές επίπεδο¹⁷⁰. Το νταβουτογλιανό δόγμα του Στρατηγικού Βάθους, η «εκρηκτική» ανοδική πορεία της τουρκικής οικονομίας, η έναρξη της Αραβικής Άνοιξης και μια «περίεργη» προσέγγιση Τουρκίας - Ιράν, με αφορμή το Κουρδικό Ζήτημα κατά την περίοδο 2010 - 2018, αποτέλεσαν επιλογές διαταραχής των σχέσεων με το Ισραήλ¹⁷¹.

Το γεγονός της επέμβασης στο “Mavi Marmara”, ήταν απόρροια των κάτωθι γεωστρατηγικών επιλογών της Τουρκίας, τα οποία έπλητταν ευθέως την στρατηγική ασφάλεια του Ισραήλ, στην περιοχή:

- Η προσπάθεια μετεξέλιξης της, σε περιφερειακή δύναμη
- Η ανάπτυξη στρατιωτικών σχέσεων με την Κίνα και το Πακιστάν
- Η στάση της απέναντι στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν.

Αυτές οι επιλογές προκάλεσαν ανασφάλεια στο Ισραήλ, καθώς η ασφάλεια του, στηρίζεται στην ύπαρξη και στήριξη μιας «φίλιας» χώρας, ενταγμένου μέλους στον Δυτικό Κόσμο, στην περιοχή.

Από το 2011 και εντεύθεν, οι παράγοντες, οι οποίοι επιδρούν στην εξωτερική πολιτική του Ισραήλ, στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής είναι:

- Ο εμφύλιος της Συρίας

---

¹⁶⁹ Μπούμας, (2020), σελ77.

¹⁷⁰ Wang, Bo, “A Research on the Causes of Turkey - Israel Discord”, Journal of Middle Eastern and Islamic Studies, Vol6, No1, 2012, p40.

¹⁷¹ Tziampiris (2015), p57.

- Η καταβαράθρωση των σχέσεων Ισραήλ - Τουρκίας και
- Τα ενεργειακά κοιτάσματα της λεκάνης της Αν.Μεσογείου.

Πολλοί αναλυτές συγκλίνουν πλέον στο γεγονός, ότι οι λόγοι συμπόρευσης Τουρκίας - Ισραήλ, στο παρελθόν, σήμερα δεν υφίστανται¹⁷², καθώς μια «σύγκρουση» με την Τουρκία, θα ήταν όχι μόνο χρήσιμη, αλλά απαραίτητη, λόγω μιας ενδεχόμενης ανάδειξης του Ισραήλ σε ενεργειακό κόμβο, μαζί με την Κύπρο, για την ΕΕ¹⁷³. Εξού και η αλλαγή στην αντιμετώπιση των τουρκικών ενεργειών από πλευράς του Ισραήλ¹⁷⁴, το οποίο προσπαθεί παντοιοτρόπως να περιορίσει την ηγεμονική στάση της Τουρκίας.

Ομοίως, από πλευράς της Τουρκίας, η μεγέθυνση ισχύος της, έχει ως απώτερο σκοπό να αναγνωριστεί από περιφερειακή δύναμη σε Μεγάλη Δύναμη, ικανή να επηρεάζει τις στρατηγικές και τις πολιτικές των λοιπών Μεγάλων Δυνάμεων. Η χρόνια διείσδυση της στα Βαλκάνια, η ύπαρξη τεράστιου μεγέθους τουρκόφωνων Γερμανών πολιτών, η «προστασία» των Ουιγούρων της Κίνας, υπό σουνιτικό πέπλο, η δυνατότητα να πλήττει το ΡΚΚ εντός του Ιράκ πλειστάκις, οι αλληπάλληλες εισβολές στην Συρία, η δημιουργία βάσεων από το Κέρας της Αφρικής έως το Κατάρ, είναι ένα δείγμα πολιτικής Μεγάλης Δύναμης, για να δημιουργήσει ζώνες επιρροής στην περιφέρεια της και πέραν αυτής.

Αυτές οι επιλογές, οδηγούν σε ευθεία σύγκρουση Ισραήλ και Τουρκία, με αφορμή τον ενεργειακό ανταγωνισμό. Μια αναγνώριση της ενεργειακής ισχύος Ισραήλ και Κύπρου, όντας προμηθευτές της ΕΕ, θα μειώσει τον επιδιωκόμενο ρόλο της Τουρκίας. Ο Nahmani αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Η Άγκυρα χρησιμοποιεί την κριτική της κατά του Ισραήλ, προκειμένου να ενισχύσει τη θέση της στα μάτια άλλων χωρών. Με αυτό τον τρόπο η Τουρκία χρησιμοποιεί και την Αραβική Άνοιξη για να προωθήσει τη θέση της, καθώς και το πολιτικό και κοινωνικό της σύστημα. Για όσο οι*

---

¹⁷² Oğuzlu, Tarik, “*The Changing Dynamics of Turkey - Israel Relations: A Structural Realist Account*”, Mediterranean Politics, Vol15, Issue 2, 2010, p285.

¹⁷³ Ντόκος, (2011), σελ4 - 5.

¹⁷⁴ Wang, (2012), p40.

επιπλήξεις κατά του Ισραήλ εξυπηρετούν τα συμφέροντα της Τουρκίας αλλού, η Άγκυρα θα εμμείνει στην αντιϊσραηλινή γραμμή της».

Ωστόσο, τόσο η ιστορική διαδρομή των δύο(02) χωρών, όσο και οι υφιστάμενοι στρατηγικοί οικονομικοί δεσμοί¹⁷⁵, καθιστούν μάλλον απίθανη την οριστική ρήξη Τουρκίας - Ισραήλ. Γι' αυτό το λόγο, η συνέχιση της στρατηγικής συνεργασίας Ελλάδος - Ισραήλ, δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη, καθώς το περιβάλλον και οι συγκυρίες είναι ρευστές. Γενικότερα, οι ελληνοϊσραηλινές και οι τουρκοϊσραηλινές σχέσεις παρουσιάζουν μία αντίστροφη ροπή, καταλήγοντας πάντα σε αντίθετο πρόσημο¹⁷⁶.

Συμπεράσματα

Οι ελληνοϊσραηλινές σχέσεις είναι ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο της εξωτερικής πολιτικής και για τις δύο(02) χώρες. Η λήξη του Ψυχρού Πολέμου, με την σχεδόν ταυτόχρονη πλήρη αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ από την χώρα μας, αποτέλεσε το κομβικό γεγονός, το οποίο οδήγησε σε μια αργή, αλλά σταθερή αναπτυξιακή πορεία των διακρατικών σχέσεων ιδιαιτέρως μετά το 2010. Είναι άξιο λόγου το γεγονός, ότι παρότι η ελληνική εξωτερική πολιτική χαρακτηρίζεται από έναν «αδύναμο» τόνο, εν προκειμένω παρουσιάζει μια αξιοσημείωτη σταθερότητα.

Οι σχέσεις Ελλάδας - Ισραήλ καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από την πορεία των τουρκοϊσραηλινών και των ελληνοαραβικών σχέσεων, αλλά και στην βάση της ύπαρξης κοινών συμφερόντων. Προ του 2010, οι ανωτέρω παράμετροι καθόριζαν το ανέφικτο της προσέγγισης και της στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών.

Την περίοδο 2010 - 2018, οι περιορισμοί αυτοί στις ελληνοϊσραηλινές σχέσεις έχουν εξασθενίσει. Η ασκούμενη νεοοθωμανική στρατηγική την περίοδο

---

¹⁷⁵ Kushner, David, “*Turkish - Israeli Relations in Historical Perspective*”, Israel Journal of Foreign Affairs, Vol10 No2, 2016, pp221 - 222.

¹⁷⁶ Athanassopoulou, Ekavi, “*Responding to a Challenge: Greece's New Policy Towards Israel*”, SE and Black Sea Studies, Vol3 Issue 1, 2003, p118.

αυτή, έφερε τις δύο(02) χώρες εγγύτερα, λόγω κοινών αναγκών και συμφερόντων. Επομένως, υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις, μολονότι υφίστανται ραγδαίες γεωπολιτικές εξελίξεις στην περιοχή, για μια σταθερή στρατηγική συνεργασία με το Ισραήλ, σε συνάρτηση με την διατήρηση των επαφών με τον αραβικό κόσμο, ο οποίος παρουσιάζει μια ιδιαίτερη προσέγγιση προς τον ισραηλινό παράγοντα, ειδικά επί καθεστώτος Sisi, στα πλαίσια αντιμετώπισης της Μουσουλμανικής Αδελφότητας.

Οι ελληνοϊσραηλινές σχέσεις, γενικότερα, χαρακτηρίζονται από ένα σύντομο παρελθόν συνεργασίας, ωστόσο έχουν δυνατότητες πλήρους διεύρυνσης. Η διεύρυνση αυτή, μπορεί να επιτευχθεί στο διπλωματικό, στο οικονομικό και στο αμυντικό φάσμα, με έμφαση στον εμπορικό, στον επενδυτικό, στον ενεργειακό, στον τουριστικό και στον πολιτιστικό τομέα.

Η ενεργειακή πολιτική και ασφάλεια, όντας σύγχρονοι όροι της γεωπολιτικής, εκτιμάται ότι θα αποτελέσουν το αντικείμενο των μελλοντικών εξελίξεων σε παγκόσμιο επίπεδο, καθόσον αποτελούν παράγοντα, που επιδρά άμεσα στους συντελεστές ισχύος. Επομένως, οι ανακαλύψεις σημαντικών ποσοτήτων Υ/Α στις ΑΟΖ Αιγύπτου, Ελλάδος, Ισραήλ και Κύπρου, δημιουργούν νέες ευκαιρίες και προκλήσεις για την τριγωνική στρατηγική σχέση Ελλάδα - Κύπρος - Ισραήλ. Αυτές οι ευκαιρίες μεγεθύνουν την γεωπολιτική θέση και των δύο(02) κρατών, αποκτώντας νέο ρόλο, στην περιφερειακή διεθνή σκακιέρα, ενώ η επιθετικότητα της Τουρκίας συντελεί στην περαιτέρω ζεύξη των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων.

Παρά την συνεχιζόμενη οικονομική κρίση και τις συνεχείς αντιδράσεις της Τουρκίας, την περίοδο 2010 - 2018, οι προοπτικές συνεργασίας, ένεκα και επ' αφορμή των κοιτασμάτων Υ/Α στην Αν.Μεσόγειο, αναβάθμισαν τους ελληνοϊσραηλινούς δεσμούς σε μία στρατηγική συνεργασία. Ο παράγοντας της μεσογειακής ενέργειας οφείλεται όμως, να παρατηρείται υπό το πρίσμα γεωπολιτικών, γεωοικονομικών, θρησκευτικών και ιστορικών παραμέτρων και πραγματικοτήτων και μάλιστα, με παγκόσμιες προεκτάσεις.

Η περιοχή της Αν.Μεσογείου παραμένει σε αστάθεια επ' αφορμή των γεγονότων της Αραβικής Άνοιξης, φθάνοντας μέχρι τον συριακό και λιβυκό εμφύλιο,

όπου η εμπλοκή πλέον του γεωπολιτικού δρώντα Τουρκία, να είναι κοινός αναγνωρίσιμη, με συνέπεια λόγω των αξιώσεων, να μην οριστικοποιείται το θέμα της οριοθέτησης των μεσογειακών ΑΟΖ. Επομένως, η Ελλάδα θα πρέπει να συνεχίσει να επιδιώκει την ολοκλήρωση της δημιουργηθείσας στρατηγικής ενεργειακής συνεργασίας με το Ισραήλ και την Κύπρο, με σκοπό την υλοποίηση του ενεργειακού άξονα, μέσω του οποίου, θα γίνεται η μεταφορά Υ/Α και η τροφοδοσία της ΕΕ. Σε αυτό θα μπορούσε να συντελέσει, πέραν των αγωγών και ο ευάριθμος ελληνικός εμπορικός στόλος, μέσω των δεξαμενόπλοιων του. Σε κάθε περίπτωση, η υλοποίηση της ανωτέρω στρατηγικής συνεργασίας απαιτεί σημαντικά πολιτικοστρατιωτικά, διπλωματικά και οικονομικά κεφάλαια. Συνολικά, η ελληνική πλευρά δημιούργησε υψηλές προσδοκίες από την στρατηγική συνεργασία με το Ισραήλ, με βάση την θεώρηση της εξασφάλισης πολλαπλών οφελών.

Συμπερασματικά, η ελληνοϊσραηλινές σχέσεις της περιόδου 2010 - 2018 πρέπει να εξετάζονται υπό το πρίσμα της συνεργασίας, καθώς δεν συνιστούν συμμαχία, ένεκα σημαντικών περιορισμών στα επίπεδα της ασφάλειας και της άμυνας. Η συνεργασία έγκειται σε ειρηνικό πλαίσιο, προς στιγμήν, ενώ δεν υπάρχει καθορισμένο πλαίσιο πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας σε περιβάλλον κρίσεων.

Σύνολο Λέξεων Εργασίας: 10.500

Βιβλιογραφία – Πηγές

Βιβλιογραφία

1. Arbelle, Dan, *The US – Turkey - Israel Triangle*, Brookings Center for Middle East Policy, 2014.
2. Churchill, Winston, *B' IIII*, Εκδόσεις Γκοβόστη, 2010.
3. Indeo, F., *The Levant Energy Basin: a Geopolitical Game Changer in the Eastern Mediterranean?*, 2016.
4. Marangos, J., *The Internal Impact and External Influence of the Greek Financial Crisis*, Palgrave Macmillan, 2017.

5. Nachmani, Amikam, *Ισραήλ, Τουρκία και Ελλάδα: Ταραγμένες Σχέσεις στην Αν.Μεσόγειο*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2003.
6. Pemunta, N. & Tabenyang, T. *The Paradox of Petrodollar Development: Chad's Military Diplomacy in Regional and Global Security*. South African Journal of International Affairs, 2016.
7. Tsakiris, T., *Shifting Sands or Burning Bridges? The Evolutions of Turkish – Israeli Relations After Mavi Marmara Incident and the Strategic Energy Calculations of Greece & Cyprus*, ELIAMEP, 2014.
8. Tziampiris, Aristotle, *The Emergence of Israeli - Greek Cooperation*, London, 2015, Springer.
9. Αλιφαντής, Στέλιος και Χωραφάς, Βαγγέλης, *Σύγχρονο Διεθνές Σύστημα και Ελλάδα*, Στρατηγικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2000.
10. Αναγνώστου, Χ.Λ., Τσάλτας, Γ. Ι., *Αιγαίο και ΝΑ Μεσόγειος: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προοπτικές*. Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, Αθήνα, 2014.
11. ΙΔΙΣ, *Ελλάδα, Κύπρος και Ισραήλ: Μεσοπρόθεσμες Ευκαιρίες και Απειλές για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Αθήνα, 2013.
12. Ιωάννου, Κρ. και Στρατή, Α., *Δίκαιο της Θάλασσας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013.
13. Κουσκουβέλης, Ηλίας, *Αναλυτική Έκθεση: Οι Εξελίξεις στον Διεθνή Περίγρο της Χώρας Νοε – Δεκ '17*, ΠΑΜΑΚ, Θεσ/νίκη, 2018.
14. Ν4018/2011, ΦΕΚ 215Α 30 Σεπ '11.
15. Ν4196/2013, ΦΕΚ 212Α 10 Οκτ '13.
16. Παρίσης, Ι., *Η καθ' υμάς Θάλασσα*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2013.
17. Προδρομίδου, Αλεξάνδρα, *Η Ενίσχυση των Σχέσεων σε Θέματα Ασφαλείας Μεταξύ των Κρατών στην Περιοχή της ΝΑ Μεσογείου*, ΙΕΚΕΘ, Αθήνα, 2013.

18. Ρούσσοι, Σ, *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974 - 2005*, Εκδόσεις Λιβάνης, Αθήνα, 2005.
19. Σακκάς, Δ.Γεώργιος, *Η Ελλάδα στη Μεσόγειο, 1950 – 2004*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα, 2015.
20. Σοφοκλέους, Σ., *Τόσο κοντά και τόσο μακριά. Μελέτη για τις σχέσεις Ισραήλ - Ελλάδας*. Κέντρο Διεθνούς Πολιτικής Θεσ/νίκης, Θεσ/νίκη, 2007.
21. Σταμπολής, Κων/νος και Μεζαρτάσογλου, Δημήτριος, *Η Ενεργειακή Ασφάλεια της Ελλάδας και Προτάσεις Βελτίωσης της*, ΙΕΝΕ, Αθήνα, 2018.
22. Στρατή, Α., *Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες και Οριοθέτηση με Γειτονικά Κράτη*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2012.
23. ΥΠΕΞ, Β3/Δνση, *Ενημερωτικό Σημείωμα για τις Οικονομικές και Εμπορικές Σχέσεις Ελλάδας – Ισραήλ*, Αθήνα, 2016.

Αρθρογραφία

1. Agdemir, Murat, “*A New Partnership in the Eastern Mediterranean: The Growing Relations Between Israel and Greece*”, *Mediterranean Quarterly*, Vol26 Issue 4, 2015.
2. Athanassopoulou, Ekavi, “*Responding to a Challenge: Greece’s New Policy Towards Israel*”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol3 Issue 1, 2003.
3. Dadush, Uri & Dunne, Michele, “*American and European Responses to the Arab Spring: What’s the big idea?*”, *The Washington Quarterly*, 34:4, 2011.
4. Dimou, L.Antonia, “*Turkish - Israeli Alliance: Attitudes, Responses and Impact*”, *Themata. Policy and Defense*, Vol15, Defense Analyses Institute, 2002.

5. Dokos, Thanos, “*The Evolving Security Environment in the Eastern Mediterranean: is NATO Still a Relevant Actor?*”, SE European and Black Sea Studies, Vol12 No4, 2012.
6. Dokos, Thanos, “*The prospects for Greek - Israeli Relations: A view from Athens*”, ELIAMEP, No11, 2013.
7. Efrat, E.Aviv, “*The Efraim Elrom Affair and Israel - Turkey Relations*”, Middle Eastern Studies, Vol49 No5, 2013.
8. Eliezer, B., «*30 Χρόνια Διπλωματικών Σχέσεων Ελλάδας - Ισραήλ: Χρονολόγιο 1990 - 2020*», ΚΙΣ, Αθήνα, 2020.
9. Eliezer, B., «*Ελλάδα - Ισραήλ: Από την Αδιαφορία στην Συνεργασία*», Επάλξεις No98, 2011.
10. Kanat, B.Killic, “*Turkish - Israeli Reset: Business as Usual?*”, Middle East Policy, VolXX No2, 2013.
11. Kushner, David, “*Turkish - Israeli Relations in Historical Perspective*”, Israel Journal of Foreign Affairs, Vol10 No2, 2016.
12. Mazis, Ioannis, “*The Mediterranean Geopolitical Structure and the Matter of Resolving the Cyprus Issue in Accordance With the Annan Plan*”, Academia EU, 14, 2004.
13. Oğuzlu, Tarik, “*The Changing Dynamics of Turkey - Israel Relations: A Structural Realist Account*”, Mediterranean Politics, Vol15, Issue 2, 2010.
14. Research Institute of Petroleum Exploration & Development, “*Hydrocarbon Potential in Herodotus Basin, Eastern Mediterranean*”, AAPG Annual Convention and Exhibition, Beijing. 2014.
15. Stergiou, Andreas, “*Turkey - Cyprus - Israel relations and the Cyprus Conflict*”, Journal of Balkan and Near East Studies, Vol18 No4, 2016.

16. Tziarras Zenonas, *“Israel - Cyprus - Greece: A Comfortable Quasi -Alliance”*, Mediterranean Politics, Vol21, Issue 3, 2016.
17. Wang, Bo, *“A Research on the Causes of Turkey – Israel Discord”*, Journal of Middle Eastern and Islamic Studies, Vol6, No1, 2012.
18. Βενέτης, Ευάγγελος, *«Η Ελληνική Διπλωματία και η Αραβοϊσραηλινή Διένεξη»*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Νο20, Αθήνα, 2012.
19. Γιαννακόπουλος, Άγγελος, *«Ανακατατάξεις στην Αν.Μεσόγειο: Ο Ρόλος της Τουρκίας και οι Στρατηγικές Προτεραιότητες για Ελλάδα και Κύπρο»*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Νο58, 2014.
20. Γραφείο ΟΕΥ Τελ Αβίβ, *«Δελτίο Οικονομικής Επικαιρότητας Αρ1»*, Πρεσβεία Τελ Αβίβ, Τελ Αβίβ, 2013.
21. Γραφείο ΟΕΥ Τελ Αβίβ, *«Εισερχόμενος και Εξερχόμενος Τουρισμός»*, Πρεσβεία Τελ Αβίβ, Τελ Αβίβ, 2020.
22. Γραφείο ΟΕΥ Τελ Αβίβ, *«Έκθεση 2019 για την Οικονομία του Ισραήλ και την Ανάπτυξη των Οικονομικών Σχέσεων Ελλάδας – Ισραήλ»*, Πρεσβεία Τελ Αβίβ, Τελ Αβίβ, 2020.
23. Γραφείο ΟΕΥ Τελ Αβίβ, *«Ετήσια Έκθεση για την Οικονομία του Ισραήλ και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις 2017 – 2018»*, Πρεσβεία Τελ Αβίβ, Τελ Αβίβ, 2019.
24. Μπρούμας, Βασίλειος, *«Στρατηγικές Σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας με το Ισραήλ»*, Αεροπορική Επιθεώρηση, Νο118, 2020.
25. Ντόκος, Π.Θάνος, *«Ένταση στην Αν.Μεσόγειο: Το Γεωπολιτικό «Τετράγωνο» Ελλάδας – Κύπρου – Ισραήλ – Τουρκίας»*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Νο23, Αθήνα, 2011.
26. Σάββας, Δ.Βλάσσης, *«Επίδειξη ΕΔ στον Ισραηλινό ΔΠΖ»*, Δούρειος Ίππος Νο7, Αθήνα, 2011.

27. Σάββας, Δ.Βλάσσης, «*Η 337 Μ στο Ισραήλ*», Δούρειος Ίππος Νο9, Αθήνα, 2011.
28. Σάββας, Δ.Βλάσσης, «*KINYPAS - SAUL 2017*», Δούρειος Ίππος Νο31, Αθήνα, 2017.
29. Σάββας, Δ.Βλάσσης, «*Ο Νέος Οπλισμός των Κυπρίων ΚΔ*», Δούρειος Ίππος Νο32, Αθήνα, 2017.
30. Σταμπουλής, Περικλής, «*Η Γεωπολιτική της Αν.Μεσογείου*», ΚΕΔΙΣΑ, Ερευνητική Εργασία Νο3, Αθήνα, 2017.
31. Χρυσοχού, Γεώργιος, «*Η Ενεργειακή Διάσταση Ασφαλείας της ΝΑ Μεσογείου: Γεωπολιτικοί Ανταγωνισμοί και Προοπτικές για την Ελλάδα και την Κύπρο*», Ναυτική Επιθεώρηση, Νο597, 2016.

Ιστότοποι

1. Abravanel, «*Τα Συντάγματα «Koen» - Η Ελληνοεβραϊκή Συμμετοχή στον Β΄ ΠΠ*», (28 Οκτ '08),
https://abravanel.wordpress.com/2008/10/28/jews_in_greek_army_in_ww2/.
2. Fisk, Robert, «*Πόσο Εύκολα Ξεχνάμε τις Σφαγές*», (22 Ιουλ '06),
<https://www.tanea.gr/2006/07/22/world/poso-eykola-ksexname-tis-sfages/>.
3. Lindenstrauss, Gallia & Γαβριηλίδη, Πολύκαρπου, «*Μια Δεκαετία Στενών Σχέσεων Ελλάδας – Ισραήλ*», (13 Μαΐου 2019),
<https://www.capital.gr/inss-org-il/3359458/mia-dekaetia-stenon-sxeseon-elladas-israil>.
4. Αθανασόπουλος, Αλ.Άγγελος, «*Σε Εντυπωσιακό Βαθμό η Συνεργασία Ελλάδας - Ισραήλ*», (22 Ιουλ '15),
<https://www.tovima.gr/2015/07/22/politics/se-entypwsiako-bathmo-i-synergasia-elladas-israil/>.
5. ΑΠΕ, «*Επίσημη επίσκεψη στην Ελλάδα πραγματοποιεί για πρώτη φορά Ισραηλινός πρόεδρος*», (14 Φεβ '06),

<https://www.in.gr/2006/02/14/greece/episimi-episkepsi-stin-ellada-pragmatopoi-ei-gia-prwti-fora-israilinos-proedros/>.

6. ΑΠΕ - ΜΠΕ, «*Διευρύνεται η Στρατιωτική Συνεργασία Ελλάδας - Ισραήλ - Κοινή Εκποση και Ανταλλαγή Πληροφοριών*», (06 Νοε '17),

<https://www.documentonews.gr/article/dieyrynetai-h-stratiwtikh-synergasia-elladas-israhl-koinh-ekpaideysh-kai-antallagh-plhroforiwn> .

7. ΑΠΕ - ΜΠΕ, «*Ενίσχυση της Στρατιωτικής Συνεργασίας Ελλάδας - Ισραήλ*», (28 Φεβ' 18),

<https://www.cnn.gr/news/ellada/story/119634/enisxysi-tis-stratiotikis-synergasias-elladas-israil>.

8. Βαλυράκης Σ., «*Γεωστρατηγικές Αλλαγές στη Μεσόγειο και οι Επιπτώσεις τους*»,

<https://www.energia.gr/article/144071/geostrathgikes-allages-sth-mesogeio-kai-oi-epiptoseis-toys>.

10. ΓΕΕΘΑ, «*Αμυντική και Πολιτική Συνεργασία Ελλάδας - Ισραήλ*», (13 Αυγ '10),

<http://www.mod.mil.gr/koinoboyleytikos-elegchos/amyntiki-kai-politiki-synergasia-elladas-israil>.

11. ΓΕΕΦ, «*Άσκηση ΟΝΗΣΙΑΟΣ – ΓΕΛΕΩΝ 2016*», (31 Οκτ '16),

<http://www.army.gov.cy/index.php/en/announcements/details/event-288> .

12. ΓΕΕΘΑ, «*Οι Στρατιωτικές Σχέσεις Ελλάδος – Ισραήλ*», (16 Νοε '09),

<http://www.mod.mil.gr/en/node/637> .

13. Γεωργακόπουλος, Στέφανος, «*Οι ΗΠΑ Εγκαινιάζουν την Πρεσβεία τους στην Ιερουσαλήμ*», (14 Μαί '18),

<https://www.dw.com/el/%CE%BF%CE%B9-%CE%B7%CF%80%CE%B1-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%AC%CE%B6%CE%BF%CF%85%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%B2%CE%B5%CE%AF%CE%B1->

https://kis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=362&Itemid=74.

20. Μπακουνάκης, Ν., «Η Αθήνα απέκτησε Μνημείο Ολοκαυτώματος», (11 Μαΐου 2010),

<https://www.tovima.gr/2010/05/11/culture/i-athina-apektise-mnimeio-olokaytwmatos/>.

21. Νομικός, Α., «Μειμαράκης: Παράγοντας Ειρήνης στη Μεσόγειο, η Ελλάδα», (11 Σεπ '06),

<https://www.capital.gr/epikairoτητα/158279/meimarakis-paragontas-eirinis-sti-mesogeio-i-ellada>.

22. Πρεσβεία του Ισραήλ, «Σχέσεις Ισραήλ – Ελλάδας»,

<https://embassies.gov.il/athens/Relations/Pages/%CE%A3%CF%87%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%99%CF%83%CF%81%CE%B1%CE%AE%CE%BB---%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82.aspx>

23. Πρεσβεία Κύπρου στο Ισραήλ, «Σχέσεις Κύπρου - Ισραήλ», http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_telaviv.nsf/DMLbilateral_gr/DMLbilateral_gr?OpenDocument.

24. Πρεσβεία του Ισραήλ, «Σήμερα το Διυπουργικό Συμβούλιο Συνεργασίας Ελλάδας – Ισραήλ», (08 Οκτ '13),

https://embassies.gov.il/athens/NewsAndEvents/Pages/COOPERATION_ISRAEL-GREECE2013.aspx

25. Πρεσβεία του Ισραήλ, «Στο Ισραήλ για Δεύτερη Φορά σε Έξι(06) Μήνες» (16 Δεκ '13),

<https://embassies.gov.il/athens/NewsAndEvents/Pages/Israel-AvrampoulosMinister-2013Dec1216-1687.aspx>.

26. Τσιμπούκης, Γεώργιος, «Την Αγορά 1+3 Σκαφών Ανοικτής Θαλάσσης και την Ίδρυση Ακτοφυλακής Αποφάσισε η Κύπρος», (03 Νοε '15),

<https://www.viadiplomacy.gr/tin-agera-13-peripolikon-skafon-aniktis-thalassis-ke-tin-idrisi-aktofilakis-apofasise-i-kipros/> .

27. ΥΠΕΘΑ, «Ομιλία ΥΕΘΑ κ.Ευ.Μειμαράκη στο Σεμινάριο Μεσογειακού Διαλόγου στα Χανιάς Κρήτης»,

<http://www.mod.mil.gr/omilies/omilia-yetha-k-ey-meimaraki-sto-seminario-mesogeiakoy-dialogoy-sta-hania-kritis>

28. ΥΠΕΞ, «Ισραήλ», <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/israel/>

29. Φίλης, Κ.Γεώργιος, «Σχέσεις Ελλάδος - Ισραήλ: Μια Γεωπολιτική Αποτίμηση», (15 Οκτ '13),

<https://www.defence-point.gr/news/%cf%83%cf%87%ce%ad%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%82-%ce%b5%ce%bb%ce%bb%ce%ac%ce%b4%ce%b1%cf%82-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b9%cf%83%cf%81%ce%b1%ce%ae%ce%bb-%ce%bc%ce%b9%ce%b1-%ce%b3%ce%b5%cf%89%cf%80%ce%bf%ce%bb>